

Tson Navejndyee Na Scüenon Pablo Ndëë Nn'an Tsjoon Corinto

*Incyaa Pablo ts'on 'naan' jon ndëë nn'an tsjoon
Corinto*

¹ Maja Pablo macüji tsonva. Xeng'e nquii Tyo'ts'on nt'ue ts'on jon, jo' i'ua jon ts'ian nnön na condui ja ts'an na ijñon Jesucristo ndëë nn'an yo juu jñ'oon naya 'naan' jon. Juu ntyjëehë Sóstenes itsijonhin yo juu jñ'oonvahn na macüji. ² Conan'cüenön tsonvahn ndëë 'o' na m'anho' tsjoon Corinto na conduiho' tmaan' cüentaa' Tyo'ts'on, nqueho' ng'e conan'jonho' ntyja 'naan' Jesucristo, jo' jndë iquen Tyo'ts'onho' na conduiho' cüentaa' nquii jon, ndo' mantyi yo ncüii cüii ts'an na minyuuchen na m'aan juu na njon jndyi ntyjii juu Jesucristo, nquii jon na conduihin na itye'ntjon jon nan'ñeen ndo' mantyi jaa. ³ Tyëehë Tyo'ts'on yo nquii Jesucristo na conduihin na itye'ntjon jon jaa, mac'an ndëëhan na juu naya na conduihin yo nin'juu na tajñuaan' ts'onhan, cyahan na jndyentyichenhan' na ncy'onho' cüenta.

Ncyaa Pablo na ya Tyo'ts'on

⁴ Nquii Tyo'ts'on na matsit'man' ja, 'io 'io man-cya na yahin ntyja 'naanho' ng'e juu naya na condui jon na ncyä jonhan' quii' n'onho' ntyja 'naan' nquii Jesucristo. ⁵ Ee ntyja 'naan' juu naya

na conduihin, taquintyja na t'man vaa na ityio jon jn'aanho', jo' ya jndyi conan'neinho' ndëë nn'an ntyja 'naan' na vantyja n'onho' Jesús, ndo' mantyi yo na covaa' n'onho' tsochen jñ'oon 'naan' jon. ⁶Ndö' vaa ng'e jñ'oon na tonan'nën jndyoyú ntyja 'naan' Cristo quii' nt'anho', juuhan' itsi'manhan' na jndë scüejndyohan' na cotsam'anho' na contjotyenho' ntyja 'naan' jon. ⁷Mang'e jo', juu naya na itsiquindaa' Tyo'ts'on ts'an cha' condëë ityentjon juu nnon jon, min'ncüii nnonhan' tyi'quitsitjahan' 'o' viochen xjen na cominndoo' tcüiho' na ncüjee' ntcüe' nquii Jesucristo na conduihin na itye'ntjon jon jaa. ⁸Manquiintyi jon ntsinchu' jon tsoñ'en ntyja 'naanho' cha' juu xjen ya nndyo ntcüe' jon na ntco'xen jon nn'an ntyja 'naan' jnanhan, ngüentyjee' 'o' na tonnon jon na tavijnan nan'xuanho'. ⁹Nquiintyi Tyo'ts'on na conduihin na itsiquindë jon tsoñ'en na itsijnda' jon, manquii jon iqueen' jon 'o' na quinan'jonho' yo jnda jon Jesucristo, majuu jon conduihin na itye'ntjon jon jaa.

Nn'an tsjoon Corinto na vantyja n'onhan Cristo, tyi'tjon' m'adhan

¹⁰'O' ntyjë na vantyja n'onho' ta Jesucristo, yo xuee' jon mac'an vi naya'ñeen ndëëho' na xoncüii ro quinan'cüejonho' jñ'oon yo ntyjeho', ee tyi'quichuhan' na ve vaa na m'anho'. C'onho' na ya ngioho' yohan, ndo' mantyi ninncüii quinan'tiuho' yo nquii jon ng'e nnda' vaa nt'ue ts'on jon. ¹¹'O' ntyjë, nnda' vaa matsjö ndëëho' ee jndë jndyi jñ'oon jndyue nn'an vaa' Cloé na conan'jndyeho' jñ'oon yo joo ntyjeho'

na vantyja n'on. ¹² Ndö vaa na matsjö ntyja 'naan' juu jñ'oonva'. Ñ'enho' na condueho': "Já conan'jõn ntyja 'naan' Pablo", Majo' ñ'en ntyjeeho' conduehan: "Aa já conan'jõn yo Apolos", Ndo' mañoon ntyjeho' conduehan: "Aa já yo Cefas na conan'jõn'", Ndo' mantyi ñ'enho' na condueho': "Aa já xia'ntyti yo nquii Cristo na conan'jõn." ¹³ Ndo' na condueho' jñ'oonmin', ¿Aa jndye Cristo m'aan na nndëë nnan'n'manhan 'o' jnan na nan'xuanho'? Min chito ja na jñon nn'an tsonjn'aan cha' cü'iö ntyja 'naan' jnanho'. Ndo' mantyi min chito yo xuë na jnt'ëho'. ¹⁴ Ncya ya Tyo'ts'on na xia'ntyti Crispo yo Gayo na siquint'ë. ¹⁵ Ndo' na nnda', ta'nan ts'an na nndëë ngitso na jndëë' juu yo xuë. ¹⁶ Ndo' mantyi mavañjoon' ts'õn na siquint'ë Estéfanos yo nin'nn'an vaa' jon, majo' taviquiñjonntyichen ts'õn na aa m'aan ncüiichen ts'an na siquint'ë. ¹⁷ Ng'e tyi'co'ua Cristo ts'ian nnön na quitsiquint'ë nn'an. T'ua jon ts'ian nnön na incyaa jñ'oon naya 'naan' jon ndëë nn'an. Majo' chito mats'a juu ts'ian'ñeen yo jñ'oon na jnda' xquën ncö cha'xjen cont'a nn'an tsonnangue, ee xe na aa nnda' vaa mats'a, ntscu'han' na ncüaa' n'on nn'an na njon jndyi tsixuanhan' na tue' Cristo nnon tsonjn'aan.

Cristo conduihin najndei Tyo'ts'on ndo' na jnda' xquen jon

¹⁸ Coninncyá jñ'oon ndëë nn'an ntyja 'naan' na tue' Cristo na taquiñoon jon tsonjn'aan cha' na ntsinduu' jon jnan nn'an. Nn'an na cotsu ñuaanhin cotji'hin cüentaa na juu jñ'oon'ñeen ve' jñ'oon tsan'han'. Majo' ntyja njan nquë na itsin'man

Tyo'ts'on ñuan njanhan, juu jñ'oon'ñeen condui-han' najndei na tsixuan nquii jon. ¹⁹ Cha'xjen jñ'oon' jon na jndui tivio itsohan':

Ja ntsity'ui jñ'oon na jnda' nquen nn'an na jen ngiohan.

Ndo' joo jñ'oon na cotji'hin cüenta na njon jndyi-han', nts'a na ve' jn'aanhan'.

²⁰ Ng'e na tso jon na nnda', nque nn'an na jndye 'nan ngiohin, iju'cjehan'hin. Ndo' mantyi nn'an na jndye nnon na ndëe nduehin nchu vaa na co-vaa' n'onhan, min tyi'xe'caquee' cüentahan' ntyja 'naanhan na tonnon Tyo'ts'on, min nque nn'an tyi'quinan'jonhan ntyja 'naan' jon. Ee jñ'oon na mayuu' jndë si'man jon na tsoñ'en na jnda' nquen nn'an, ji ve' jñ'aanhan'. ²¹ Tyo'ts'on m'aan jon na jnda' xquen jon. Ntyja 'naan'han' itsijnda' jon na joo nn'an na cotji' nquehan cüenta na m'anhan na jnda' nquenhan, tyi'je'cüaa' n'onhan nchu vaa tsixuan jonhan'. Majo' nque nn'an na vantyja n'on jñ'oon na coninncyá, tèvee' nchjii jon na itsin'man jon ñuaanhin ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen. Ndö' vaa its'aa jon min na m'an nn'an na cotji'han cüenta na juu jñ'oon'ñeen, ve' jñ'oon tsan'han'.

²² Ee nque nn'an judíos cotanhin ndë na quint'á ncüii cüii nnon na tyi'je'quinduihan' na ve' ntyja 'naan' juu najndei nquii ts'an cha' ngantyja n'onhan Tyo'ts'on. Ndo' joo nn'an na chito tsjan nn'an judíos conduihan, joohan cotanhin na quinan'nén jñ'oon na ntsi'manhan' na jnda' nquën cha' ntyja 'naan'han' ngantyja n'onhan. ²³ Majo' já coninncyá jñ'oon na t'ion nn'an Cristo tsonjn'aan cha' ndëe ntsin'man

Tyo'ts'on ñuan njanhan. Majo' nque nn'an judíos, xjen na condyehan juu jñ'oon'ñeen, itsijonhan' ntyja 'naanhin cha'vijon ts'an na ngaquiñjon tsjö' x'ee juu na nninnquehin. Ndo' mantyi joo nn'an na chito tsjan nn'an judíos conduihan, cotji'hin cüenta na juu jñ'oon na conincyá, ve' jñ'oon tsan'han'. ²⁴ Majo' ntyja njan jaa na iqueen' Tyo'ts'on, tanin min xe na aa nn'an judíos condui jaa, ndo' aa nn'an na mañoon tsjan, ñoncyá cotji' cüenta ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen. Xia'ntyti conan'nën ntyja 'naan' Cristo na condui jon juu najndei na tsixuan nquii Tyo'ts'on na itsin'man jon ñuaan nn'an. Juu jñ'oon'ñeen tsi'man jndyoyuhan' na conduihin jnda' jndyi xquen jon. ²⁵ Ee juu na cotji' nn'an cüenta na tyi'xe'cüijnt'ue ntyja na jnda' xquen nquii Tyo'ts'on, juuhan' itsi'manhan' na jnda' xquen jon, t'manntyichen conduihan' chito juu na jnda' nquen nn'an. Ndo' juu na cotji' nn'an cüenta na ta'nan najndei conduihin na tyincyaa jon na tue' Cristo nnon tsonjn'aan, juuhan' na jndeintyichen conduihan', chintyi juu najndei na nan'xuan nn'an. ²⁶ 'O' ntyjé na vantyja n'onho' Cristo, cañjoon' n'onho' nchu vaa na tom'anho' navendyee xjen na tqueen' Cristo 'o' na quinan'jonho' yohin. Ntyja 'naan' na cotji' nque nn'an cüenta, tyi'jndyeho' na conduiho' nn'an na jnda' nquen. Mantyi min tyi'jndyeho' conduiho' nn'an na cotoxen. Min tyi'jndyeho' na tuiho' nda nn'an na t'man condui. ²⁷ Nn'an na m'an ntyja 'naan' tsonnangue cotji'hin cüenta na tayuu jnt'ueho'. Majo' nquii Tyo'ts'on icüji jon 'o' na conduiho' cüentaa' nquii jon. Its'aa jon na nnda' cha' joo nn'an na cotji' nquehin cüenta

na jnda' jndyi nquenhan, ntscüejnaan'han'hin. 'O' na tyi't'man conduiho', icüji jon 'o' cha' nque nn'an na cotji'han cüenta na njon jndyi conduihin, ntscüejnaan'han'hin. ²⁸ Nque nn'an na tyi'njon nan'xuan, icüji jon na conduihan cüentaa' nquii jon, yo nin'nn'an na tyi'cuee' n'on nn'an joohan. Mantyi 'o' na tyi'quindue nn'an 'nanho', icüji jon 'o' cüentaa' nquii jon cha' nts'aa jon na tyi'njon joo nn'an na cotji' nquehin cüenta na nan'xuan jndyihin najndëhin. ²⁹ Mannda' its'aa jon cha' ta'nan ncüii ts'an na ndëë ntsintsahin ntyja 'naan' nquii juu na tonnon jon. ³⁰ Xeng'e ntyja 'naan' nquii Tyo'ts'on na conduiho' nn'an na m'an ntyja 'naan' Cristo Jesús. Ee ntyja 'naan' nquii jon covaa' n'onho' juu na jnda' xquen jon. Nquii jon iquen jon 'o' na tajnan nan'xuanho'. Ntyja 'naan' jon conduiho' ñuan nquii'. Ndo' mantyi na conduiho' nn'an na sijnda ntcüe' Tyo'ts'on. ³¹ Mang'e jo', tyi'nan'ntsa jaa ntyja njan nquëhë, majo' quint'aha cha'xjen itsiquindyi juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui. Itsohan': "Juu ts'an na nin'quitsintsahin ndëë nn'an, quitsinin juu ntyja 'naan' joo ts'ian t'man na its'aa Tyo'ts'on yohin."

2

Jñ'oon ntyja 'naan' na jñon nn'an Cristo tsonjn'aan

¹ 'O' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, cañjoon' n'onho' juu xjen na tyjë na m'anho' na ntsiquindyiho' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na conduihan' na mayuu'han', chito totsineh ndëëho'

jñ'oon na jndyaa' na ncüaa' ts'on ts'an, min chito cha'xjen jñ'oon na concya nn'an tsonnangue na conan'ntsa nquehan nchu vaa na nan'xuanhin na jnda' nquenhan. ² Ee jndë sitiü ya na viochen xjen na nc'ön yoho', xia'ntyi ntsinën ndëëho' ntyja 'naan' Cristo, nquii jon na jñon nn'anhin tsonjn'aaan. ³ Xjen na tyjë na m'anho', tom'aaan' jndyi ts'ön na aa ndëë nts'a, totsincyaa'han' ja ata toviqijnty'e ja. ⁴ Ndo' juu xjen'ñeen na toninn'cya jñ'oon ndëëho', min tatijnt'ue ja jñ'oon na jaa' jndyi. Min tatotsinën ndëëho' cha'xjen conan'nein joo nn'an na jnda' jndyi nquen. Xia'ntyi toninn'cya jñ'oon ndëëho' na tyincyaa Espíritu Santo nnön yo ntyja 'naan' juu najndei na condui nquii Tyo'ts'on. Joo jñ'oon'ñeen tijnt'ue jonhan' quityquii' n'onho'. ⁵ Tots'a na nnda' cha' juu na vantyja n'onho' Cristo, c'oonhan' ntyja 'naan' juu najndei na condui nquii Tyo'ts'on, chito ve' ntyja 'naan' jñ'oon na totsínën ndëëho' yo na jnda' xquën.

Ntyja 'naan' nquii Espíritu Santo ncyaa Tyo'ts'on na ngüajnaan' ts'anhin

⁶ Já nn'an na i'ua Cristo ts'ian ndë, nque nn'an na jndë tquehin ntyja 'naan' na vantyja n'onhan Tyo'ts'on, conan'nën ndëë nan'ñeen yo jñ'oon na jnda' nquën. Majo' juu na jnda' nquën, tyi'quitsixuanhan' cha'xjen juu na jnda' nquen nn'an tsonnangue, min chito cha'xjen na jnda' nquen nque nn'an na cotoxenhin nan'ñeen, ee juu na conduihan na cotoxehan vantycüiihan'. ⁷ Tivio vitjachen na ntquen Tyo'ts'on tsonnangue, t'oon jon na jnda' xquen jon na ntsin'man jon ñuan njanhan cha' ya ro nc'ön. Majo' nque nn'an

na tom'an ndyu na toxen'chen, iscu'han' ndëëhan ntyja 'naan' ts'ian na its'aa jon na itsin'man jon ñuan nn'an. Majo' naneinhin ngiöhan', ndo' conan'quindyí nn'an ntyja 'naan'han'. ⁸ Nque nn'an na cotoxen tsonnanguévahin, ta'nan taa' n'onhan na nnda' vaa na sijnda' Tyo'ts'on, ee xe na aa taa' n'onhinhan', nquii jon na conduihin na quityentjon jon tsoñ'en na taquintyja na t'man tsixuan jon, tyí'xe'quit'ionhan jon tsonjn'aan. ⁹ Majo' ntyja 'naan na tui na nnda', vaa jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui tivio na itsohan':

Joo nn'an na ve'ngiohan Tyo'ts'on, jndë sijnda' jon ncüii nnon naya cüentahin na min'jon tacondyiaa' ts'anhan',

min ta'nan jñ'oon condyii ts'an ntyja 'naan'han', min na tacotsitiu ts'anhan'.

¹⁰ Majo' 'o' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, juu jñ'oonva' na ndyu na toxen'chen tyí'condye nn'an ntyja 'naan'han', ndëë jaa jndë si'man Tyo'ts'onhan'. Ee nquii Espíritu Santo, chen jndyi itsi'man jon joo jñ'oon na itsijnda' Tyo'ts'on na tyi'quindio nn'anhan'.

¹¹ Ee tanin ts'an na nchjii nchu vaa na ndyii' ts'on ncüiichen tyje juu. Xia'ntyi nquii ts'an na iquen nquii cüenta nchu vaa na itsiquindyihan' quii' ñuaan' juu, juu ntyjii ntyja 'naan'han'. Mannda' ro vaa na itsijonhan' ntyja 'naan' Tyo'ts'on. Xia'ntyi nquii Espíritu Santo ntyjii ya jon nchu vaa ndyii' ts'on Tyo'ts'on. ¹² Nque nn'an tsonnangue m'aan' n'onhan nchu vaa na tsixuanhan', majo' jaa tyi'concyaa Tyo'ts'on na nan'xuan ntyja 'naan'han'. Nquii jon jndë tyincyaa jon na coy'ön cüenta nquii Espíritu na jndë jñon jonhin cha'

condëë covaa' nn'ön tsoñ'en nnon na ncyaa jon ndëë. ¹³ Nque nn'an tsonnangue covijnt'uehan joo jñ'oon nchu vaa na jnda' nquen nquehan cha' cantyja n'on nn'an jñ'oon na coninncyahan. Majo' já tyi'cont'á na nnda'. Já conan'nch'ú jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on ndëë nque nn'an na conan'xuanhan nquii Espíritu Santo. Ninnquii'chen covijnt'ue já jñ'oon na itsi'man jon na conan'mán ndëëhan.

¹⁴ Juu ts'an na tyi'tsixuan Espíritu Santo, tyi'nin'cy'oon juu cüenta jñ'oon na itsijnda' jon. Ee ve' jñ'oon tsan'han' nchjii juu, min ndicüaa' ts'on juuhan'. Nnda' vaa na iquenon juu ee xia'ntyti ntyja 'naan' nquii jon, nndëë ncüji' ts'an cüenta nchu vaa itsi'man joo jñ'oon'ñeen. ¹⁵ Ng'e nquii ts'an na tsixuan juu Espíritu Santo, condëë icüji' juu cüenta ntyja 'naan' tsoñ'en, majo' juu ts'an na tyi'tsixuan Espíritu, je'quindëë ncüji' juu cüenta ntyja 'naan' na vam'aan ts'an na condui nquii Espíritu. ¹⁶ Cha'na juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui tivio na itsohan': “Nquii Tyo'ts'on na ico'xen jon jaa, ta'nan ts'an na ivaa' ts'on nchu vaa na itsitiu jon. Tanin juu na nndëë ntsi'man nnon jon.”

Nnda' itsiquindyi juu jñ'oon'ñeen. Majo' jaa na nan'xuan Espíritu Santo, nquii Cristo itscüenon jon jñ'oontiu 'naan' jon nquën.

3

Condui jaa nn'an na cotye'ntjön nnon Tyo'ts'on

¹ 'O' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, xjen na vejndyee tyjë na m'anho', tatyincyaaahan' na chen jndyi ninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndëëho' ng'e taty'onho' cüenta joo jñ'oon na itsi'man

Espíritu Santo. Tcanhan' na quitsinën ndëëho' cha'xjen ndëë nque nn'an na tyi'c'onhan nacje 'naan' Tyo'ts'on, cha'vijon ndëë yotsca na vantyja n'on Cristo. ² Mang'e jo', totsiman ndëëho' jñ'oon ntyja ya ro. Joo jñ'oonñeen itsijonhan' joohan' cha'vijon ndaatsu na itei' ncüii yujnt'a ng'e ndiquindëë ntquii juu si'. Nnda' vaa tots'a ee jndye jñ'oon ndiquitquen yaho' cüenta, min naneihin ninvaa na ndicy'onho' cüenta joo jñ'oon na majnda'chen ts'on. ³ Mantyi naneihin ninvaa na cotsam'anho' cha'xjen cont'a nn'an na nan'xuanhan ntyja 'naan' juu tsonnangue. Ee xjen na conan'tëë' n'onho' ntyjeho', ndo' ya na conan'ntja'ho' yohan, itsi'man jndyoyuhan' na cotsam'anho' quityquii' na tsixuan tsonnangue. Ninvaa na cont'aho' cha'xjen cont'a min'cya ro nn'an na tyi'c'onhan ntyja 'naan' Tyo'ts'on. ⁴ Ee ñ'enho' na condueho': "Ja yo Pablo matsijön", Ndo' ñ'enho' na condueho': "Ja matsijön yo Apolos", Ndo' na condueho' na nnda' itsi'man jndyoyuhan' na itsijonhan' ntyja 'naanho' cha'xjen joo nn'an na tyi'c'onhan ntyja 'naan' nquii Tyo'ts'on.

⁵ Nquii Apolos ¿Nin conduihin? Ndo' ja Pablo ¿Nin condui ja? Nqué xia'ntyi condui já nn'an na cotye'ntjon nnon Tyo'ts'on na ntyja 'naan' juu ts'ian'ñeen tentyja n'onho' nquii Cristo, cha'xjen t'ua jon ts'ian ndë ncüii cüii já. ⁶ Itsijonhan' ntyja nján cha'vijon ts'an na jnon' 'nan tsjan ndo' ncüiichen ts'an ityii' juu ndaahan'. Ja jn'ön jñ'oon' Tyo'ts'on quii' nt'anho', ndo' juu Apolos jndëcya cha'vijon tyii' jon ndaahan', majo' nquii Tyo'ts'on s'aa na t'onhan' ndo' vaquehan'. ⁷ Mang'e na

nnda', juu ts'an na inon', min tyi'njon conduihin, min juu ts'an na ityii' ndaahan'. Xia'ntyi nquii Tyo'ts'on njon conduihin ee nquii jon its'aa na co'onhan' ndo' vaguehan'. ⁸ Juu ts'an na inon', nincüajon conduihin yo nquii ts'an na ityii' ndaa, ndo' ncüii cüiihan ndyion Tyo'ts'onhan xi'ncüii ts'ian na jndë tont'ahan. ⁹ Ndo' xia'ntyi nquii jon t'man conduihin. Ee ja ndö yo nquii Apolos, xia'ntyi condui já nn'an na conan'jõn yo jon quityquii' juu ts'ian 'naan' jon, ndo' 'o' conduiho' cha'vijon ncüii tyuaa na jndë s'aa ts'an ts'ian 'naan' jon. Ndo' mantyi itsijonhan' 'o' cha'vijon ncüii v'aa na condëhan' cha'xjen na nt'ue ts'on nquii jon. ¹⁰ Ntyja 'naan' juu v'aavahin, condui ja cha'vijon ncüii albañil na jnda' xquen. Ntyjantyi naya na incyaa Tyo'ts'on nnõn, matsi'man jñ'oon naya 'naan' jon ndëëho'. Itsijonhan' juu ts'ian'ñeen cha'vijon na itsia ts'an tsjaan' v'aa ndo' ncüiichen ts'an itsivahan'. Ncüii cüii ts'an na itsia v'aa, icanhan' na c'oon' ya ya ts'on juu nchu vaa na ngaquindëhan'. Mantyi já na cotye'ntjõn nnon Tyo'ts'on, icanhan' na quitquën yá cüenta nchu vaa na conan'mán jñ'oonmin' ndëë nn'an. ¹¹ Ndö ro jñ'oon na matsjö, nquii Jesucristo conduihin cha'vijon tsjaan' v'aa. Mang'e jo' ta'nan ncüiichen jñ'oon na ntyja 'naan'han' ntquenhan' ts'an na conduihin jnda Tyo'ts'on. ¹² Juu jñ'oon'ñeen conduihan' x'ee jñ'oon. Nacjoo'han' ndëë ntsiquindë ts'an ts'ian yo jñ'oon na njonhan' cha'na s'onijan oo s'onxuee oo yo ntjõ' na njon jndyi. Oo mantyi ndëë ninjnt'ue ts'an n'oon ntcaa' oo yo jndë ndyue' oo yo nin'ntyu. ¹³ Majo' 'io cha juu xjen na nndyo nnda' Jesucristo, juu xjen'ñeen ntsi'man

Tyo'ts'on nchu vaa tsixuan ts'ian na jndë tots'aa ncüii cüii ts'an. Juu xjen'ñeen ts'ian na tots'aa ts'an ngüenonhan' quii' chon t'man ee ntco'xen Tyo'ts'onhan'. Ndo' juu ts'ian'ñeen, xe na aa ntcohan', ntsi'manhan' na tatijnt'ue 'nan na tots'aa juu, majo' xe na aa tyi'ntcohan', yajo' ncüaa' ts'on juu na tijnt'ue juu ts'ian na tots'aa juu. ¹⁴ Xe na aa juu ts'ian na tots'aa juu, tyi'ntsco chon'ñeenhan', jo' nninncyaa Tyo'ts'on na ncy'oon juu cüenta naya 'naan' juu ntyja 'naan'han'. ¹⁵ Majo' xe na aa ntco ts'ian na tots'aa juu, juuhan' ngitsuhan'. Ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan tsan'ñeen, majo' cha'vijon ve' yo nc'ua nndui' juu quii' chon'ñeen.

¹⁶ Cañjoon' n'onho' na conduiho' vaa' Tyo'ts'on ndo' juu Espíritu na condui nquii Tyo'ts'on m'aan jon quii' n'onho'. ¹⁷ Mang'e na nnda', xe na aa m'aan nin juu na ntsi'ndaa' juu vaa' Tyo'ts'on na ndyuii'han', nts'aa jon na ngitsu tsan'ñeen, ee vaa' jon ji'ua conduihan' ndo' nqueho' conduiho' juu v'aa'ñeen.

¹⁸ Tyi'nan'vi'nn'an nqueho'. Xe na aa m'aan nin juu quii' nt'anho' na itsitiu juu na jnda' jndyi xquen juu, cha'xjen nque nn'an tsonnangue cotji' nquehan cüenta na m'anhan na jnda' jndyi nquenan, tyi'ya na nnda' m'aan' ts'on juu. C'oon juu na cha'vijon ts'an na tyi'jnda' xquen cha' ntyja 'naan'han' nndëë nduihin ts'an na mayuu' na jnda' xquen. ¹⁹ Ee tonnon nquii Tyo'ts'on juu jñ'oon na jnda' nquen nn'an tsonnangue, ve' jñ'oon tsan'han' nchjii jon. Ee vaa jñ'oon' jon na jndui tivio na itsohan': "Juu na jnda' nquen nn'an tsonnangue, maninjuuntyihan' ninjnt'ue

Tyo'ts'on na quit'uiihan' nan'ñeen.” ²⁰ Ndo' mantyi vaa ncüiichen jñ'oon' jon na jndui tivio na itsohan': “Nque nn'an na cotji'hin cüenta na jnda'nquenhan, nquii Tyo'ts'on icüji' jon cüenta na ve'jn'aan na nnda' vaa na ndyii' n'onhan.”

Ndö' vaa na conan'quindyi jñ'oonmin'. ²¹ Mang'e na nnda', já na coninncyá jñ'oon' Tyo'ts'on, min'ncüiicho' tyi'ndueho' na t'manntyi condui cüii já, chichen ncüiichen ntyjé. Ee tsoñ'en já condui já nn'an na cotye'ntjón ndëëho'. ²² Min na aa maja Pablo, min Apolos, min Pedro, tsoñ'en na sijnda' Tyo'ts'on conduihan naya 'naanho'. Juu tsonnangue conduihan' naya 'naanho', mantyi ntyja na cotando' 'o' ndo' yo na covjeho', mantyi 'nan na coquenonho' nanein ndo' 'nan na ntquenonho' 'io cha, tsoñ'enhan' conduihan' naya 'naanho'. ²³ Ndo' 'o' conduiho' ntyja 'naan' Cristo, ndo' nquii jon conduihin ntyja 'naan' Tyo'ts'on.

4

Ts'ian na i'ua Jesucristo ndëë nn'an

¹ Já na condui nn'an na cotye'ntjón nnon Cristo, ndö vaa na icanhan' na c'oon' n'onho' ntyja nján. Jñ'oon' Tyo'ts'on na tyí'cotsi'man jonhan' ndëë nn'an ndyu na toxen'chen, nanein jndé i'ua jon ts'ian ndé na coninncyáhan' ndëë nn'an. ² Ndo' mangioho' na itsijonhan' jon cha'vijon ncüii patrón, ndo' juu ts'an na ityentjon nnon patrón, icanhan' na cüanguee' juu ts'ian na i'ua jon nnon juu. ³ Ntyja njan ndö, ta'n nan itsi'ndaa'han' nchji nchu vaa cotji'ho' cüenta ntyja 'naan' juu ts'ian 'naan' Tyo'ts'on na mats'a oo mañoon vendye nn'an nchu

vaa cotji'han cüenta ntyja 'naan'han'. Ee xia'ntyi nquii ta Jesús conduihin na ntco'xen jon ja ntyja 'naan' juu ts'ian na mats'a. ⁴ Min xe na aa maviçjè quii' ñuan njan na matsiquindè juu ts'ian na i'ua jon nnön, chito ng'e aa na nnda', jo' itsi'manhan' na ya matsiquindëehan'. Nquii Jesucristo na itye'ntjon jon ja, nquii jon ncüji' jon cüenta na aa vaquinjon' na mats'a. ⁵ Mang'e jo', tyi'nt'aho' na cje ro cotji'ho' cüenta na aa itsiquindè ncüiichen ts'an. Cüendoo' 'o' na cüjee' jndyee nquii ta Jesús. Yajo' tsoñ'en nn'an na tont'ahan 'nan natyia na ve' nty'iu, ntco'xen jonhan ntyja 'naan' jnanhan yo ncüii cüii nnon na tyi'jndyoyu na tonan'tiuhan quii' n'onhan. Ndè jo' nquii Tyo'ts'on ndyion jon nn'an ncüii cüii nnon 'nan na jndè tont'ahan.

⁶ 'O' ntyjè na vantyja n'onho' Cristo, jndè matsinën jñ'oonva' ndëèho' ntyja njan yo juu Apolos, cha' ntejn deihan' 'o'. Mats'a na nnda' cha' ntsavaa' n'onho' na tangüenoon'ho' nchu vaa na itsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on. Min'ncüii 'o' tyi'nc'oon' ts'on juu na njonntyichen condui ncüii ts'an na ncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on, chito ncüiichen tyje juu. ⁷ Ee tanin juu tquen 'u' na njonntyichen tsixuan'. Ee nquii Tyo'ts'on tyincyaa jon tsoñ'en na vaquinjon' ntyja 'nan'. Ndo' xe na aa vaa ncüii nnon na tyincyaa jon na matsixuan', tyi'quichuhan' na matsintsa 'u' na cha'vijon vaa na vaquinjon' ntyja 'nan' ncu'.

⁸ 'O' cotji' nqueho' cüenta na min'ncüii nnon tacotsitjahan' 'o' na conduiho' ntyja 'naan' Cristo. Cochue' n'onho' na cotji'ho' cüenta na itsijonhan' 'o' cha'vijon nantya. Conan'tiuho' na conduiho' cha'vijon nn'an na cotoxen nn'an tsonnangue

min nquě tyi'quijnt'ue já quii' jñ'oon'ñeen yo 'o'. Ya jndyi xe na aa conduiho' nn'an na cotox-enho' nn'an cha' mantyi já nan'jõn já yo 'o' yo juu ts'ian'ñeen. ⁹ Its'aahan' nchji na jndë tquen Tyo'ts'on na njonchen tsoñ'en nn'an, chichen já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon na toninnycyaa Jesús. Ee itsijonhan' já cha'vijon ts'an na jndë tijnda'tyen na cue' juu tondëë nn'an, cha'vijon ncüii na ve' cojnty'iato nn'an tsonnangue ndo' mantyi nque ángeles na m'an tondye. ¹⁰ Ng'e na m'án já ntyja 'naan' Cristo, cotji' nn'an cüenta na nan' nquén, majo' nqueho' cotji' 'o' cüenta ntyja 'naanho' na jndye jndyi covaa' n'onho' ntyja 'naan' jon. 'O' cotji'ho' cüenta na já tyi'jndë yo juu na vantyja n'õn, majo' nqueho' nan'xuanho' na m'an jndyiho' na jndëho' na vantyja n'onho' jon. Cont'a nn'an na tyi'cuee' n'onhan já, majo' 'o' njon jndyiho' ngiohin. ¹¹ Já ata xjen neinhin coquenõn na itsitjahan' 'nan na ntcü'á yo na ncüë ndo' mantyi ndiaa na ntcüë, cotja' nn'an já, cotsam'án cha'vijon ts'an na tyi'jnda'vaa'. ¹² Itscüejndyaa'han' já na cont'á ts'ian cha'nta'ntjõn 'nan na ntcü'á. Xjen na cotyiojñ'oon' nn'an já, majo' cotán nnon Tyo'ts'on na quityio jon jn'aan nan'ñeen. Xjen na conty'e nn'an já, majo' conan'quii n'õn. ¹³ Ndo' mantyi ya na conan'nein nn'an jñ'oon tsan' ndë, conan'ntcü'ë jñ'oon ya ndëëhan. Ata xjen neinhin coquenõn nan'min', nque nn'an cont'ahan na condui já cha'vijon to' na cotyque'tohinhan'.

¹⁴ Chito macüji jñ'oonmin na quitscüejnaan'han' 'o'. Macüjihan' cha' quitsi'manhan' ndëëho'

nchu vaa nquii nc'onho' ee na conduiho' cha'vijon ntsinda ncö na t'man vaa na vi'nchjiho'.

¹⁵ Majo' min xe na aa c'on cha'na nqui min nn'an na conan'manhin ndëëho' nchu vaa na quitsanan'jonho' yo Cristo, xia'ntyi ninncüii ts'an conduihin tyeho' ntyja 'naan' jon. Ng'e na tyincyja ja jñ'oon naya 'naan' Cristo ndëëho', jo' na condui ja tyeho'. ¹⁶ Mang'e jo', matsiqui'man' jaho' na cha vaa na cotquenho' cüenta na jöntyja ntyja 'naan' nquii Cristo, majo'ntyi quint'aho'.

¹⁷ Mang'e na nnda', jndë t'ua ts'ian nnon Timoteo na cja jon na m'anho', conduihin cha'vijon jnda ncö ndo' njon jndyihin nchji. Xoncüe ts'on jon na vantyja ts'on jon Jesucristo. Tyi'ncüii cüii tsjoon yuu na majöncyja jñ'oon naya ntyja 'naan' Jesucristo, matsi'man ndëëhan nchu vaa na icanhan' na c'on tsonnangue cha'xjen na nt'ue ts'on nquii Tyo'ts'on ng'e na vantyja nn'ön Jesús. Tsochen ntmaan' nn'an na vantyja n'on, mannda' vaa jñ'oon na mancyja ndëëhan. Juu Timoteo ntsinin nnda' juu ndëëho' jñ'oon na matsi'man. ¹⁸ Ñ'en vendyeho' na cotji's'a nqueho' na condueho' na tyi'xe'cjö nnt'a tsjoonho'. ¹⁹ Majo' xe na aa nt'ue ts'on Tyo'ts'on, cje ro nguë na m'anho'. Ndo' nque nan'ñeen na cotji's'a nquehan ntyja 'naanhan, nty'ia nin najndei na nan'xuanhan, chito ve' xia'ntyi yo 'nan na conduehan. ²⁰ Ee chito xeng'e ya jndyi itsitjon' ts'an jñ'oon, jo' itsi'manhan' na itye'ntjon Tyo'ts'onhin. Ya na itye'ntjon jon ts'an, covijnt'ue jon tsan'ñeen cha' ntsi'man jon juu najndei na conduihin. ²¹ Quitji'ho' cüenta nin ncüii na ve jñ'oonmin na nt'ue n'onho'. ¿Aa nguë nnt'a na

m'anho' na ntsity'ia 'o'? Oo ¿Aa nguë quii' nt'anho' yo jñ'oon ya na ntsi'manhan' na ve'nchji 'o'? ¿Aa chi yantyichen na ncüan ja 'o' yo jñ'oon ya?

5

Juu ntyjeho' na ve' ndö' ro m'aan juu yo ncüüichen tsanscu, quitji'ho'hin

¹ Jndë jndyi jñ'oon na ncüüi ntyje nqueho' m'aan juu yo ndyee t'man juu. Ndo' na nnda' vaa, t'man jndyi jnan na tsixuan tsan'ñeen. Min nque nn'an na tyi'covantyja n'onhin Tyo'ts'on min tyi'quint'ahin na nnda'. ² Majo' 'o' ninvaa na cotji's'aho' na cota'nguee'ho' na tonnon Tyo'ts'on, ndo' juu na nnda' vaa 'nan na m'aan quii' nt'anho', chuhan' na quitsichjoo' jndyihan' n'onho' na it-sitja tsan'ñeen. Juu tsan'ñeen na nnda' its'aa juu, ijndei'han' na quitji'ho'hin quii' nt'anho' ndo' min tavininncyaho' na ntsijonntyichenhin yo 'o'. ³ Ja mayuu' tycya m'an yo 'o', majo' mats'a cha'vijon na ninm'an quii' nt'anho'. Jo' yo xuee' nquii ta Jesucristo na conduihin na ityentjon jon jaa, jndë tco'xën juu tsan'ñeen na tyia jndyi 'nan itsitjahin. ⁴ Xjen na ngatjonho' na nan't'maan'ho' ta Jesús, juu najndei na conduihin c'oonhan' yoho', yo juu ntyja 'naan' nquii Espíritu Santo, ndo' mantyi quitji' 'o' cüenta na m'an ja yo 'o'. ⁵ Ndo' juu xjen'ñeen quityioho' tsan'ñeen nt'ö Satanás. Na nt'aho'hin na nnda', nt'uiivi'han' sits'o 'naan' juu, majo' juu xjen na ndyoo nnda' ta Jesús, ntsin'man jon ñuaan' tsan'ñeen.

⁶ Ndo' na nnda' vaa na conan'tjaho', tyi'ya na cotji's'a nqueho' na conduiho' nn'an na

cota'nguee'. Juu jñ'oon na tyi'quitso nquii'han', cañjoon' n'onho' 'nan na itsi'manhan': "Tsquentë min na chjovi'han' na itsitjon' ts'an quii' tsquen tyoo', majo' itsiquindëñ'engan' ninvaa tsquen tyoo'ñeen."

Mannda' vaa itsijonhan' juu jnan na vaa quii' nt'anho', min na ve' chjovi'han', majo' ntsi'ndaa'ñ'engan' 'o'. ⁷ Ndo' tsoñ'en 'nan na itsi'ndaa'han' 'o' na itsijonhan' juuhan' cha'vijon tsquentë, quitji'ñ'enho'han' quii' nt'anho'. Ee na nnan'quindëho' na nnda', yajo' ntsijonhan' 'o' cha'vijon juu tyoo' na tatsquentë taquee' na cocüa' nn'an judíos xjen na covee' nguee pascua. Ee jndë sintju' Tyo'ts'on jnanho' yo neonon' Cristo xjen na tyincyaa jon na jnan'cuee' nn'anhin nnon tsonjn'aan. Conduihin Quitsman Chjo ntyja njanhan cha'xjen juu costumbre 'naan nn'an judíos xjen na covee' nguee'ñeen. ⁸ Jo' chuhan' na quitsam'an na tonnon Tyo'ts'on yo na ji'ua nan'xuan ndo' yo na mayuu' cha' nndëë nnan'xuan cha'xjen na nt'ue ts'on jon. Ee nan'min' itsijonhan' joochan' cha'vijon tyoo' na tatsquentë tyii' ts'an na coninjnt'ue nn'an judíos xjen na covee' juu nguee pascua. Ee tyi'quichuhan' na nc'oon' nn'ön ntyja 'naan' 'nan natyia oo min na nt'ahan', ng'e itsijonhan' joochan' cha'na tsquentë na ityii' ts'an quii' tsquen tyoo'.

⁹ Tji ja tson na scüenön na m'anho'. Nacjoo'han' tsjö na tyi'nan'jonho' yo nn'an na ve' ndö' ro m'adhan yo nn'an. ¹⁰ Majo' chito nin'quitsjö na tyi'nan'neinho' yo nn'an na conan'tja, cha'na nn'an na ve' ndö' ro m'anhin yo nn'an, oo min yo nn'an na conan'cjaa' n'onhan 'naan ntyje-

han, oo min yo nn'an na conty'ueehin, oo min yo nn'an na conan't'maan'hin ncüii 'nan na sia ts'an na cha'vijon conduihan' Tyo'ts'on. Ee xe na aa nnan'quindëho' na tyi'c'onho' quii' nt'an nn'an na nnda' vaa na cotsam'an, tanchu ya na nnan'jndaho' 'nan na icanhan' 'o'. ¹¹ Ntyja 'naan' juu tson'ñeen, ndö vaa na nt'ue ts'ön na cüaa' n'onho'. Xe na aa m'aan ts'an na itso juu: Ja mavantyja ts'ön Cristo, majo' covityincyoo' na ve' ndö' ro m'aan juu yo ts'an, oo xe itscjaa' ts'on juu 'naan nn'an, oo xe na aa itsit'maan' juu 'nan na jnan'ya nn'an, oo xe na itsinin juu quintu najo nn'an, oo xe na aa tsanquindyihin, oo na ich'uee juu, min'chjo tyi'nan'jonho' yo juu tsan'ñeen, min na ntcüa'ho' yohin. ¹²⁻¹³ Nque nn'an na tyi'c'onhan nacje 'naan' Cristo, tyi'tsixuan na ja ntco'xën nan'ñeen yo 'nan na conan'tjahin. Nquii Tyo'ts'on conduihin na ntco'xen jonhan. Majo' joo nn'an na conduihan cüentaa' jon najjon na m'anho', 'o' nan'xuanho' na ngitoxenho'hin yo 'nan na conan'tjahin. Juu tsan'ñeen na nnda' vaa na itsitjahin, quitji'ho'hin quii' nt'anho'.

6

Nn'an na vantyja n'on Cristo, cotquenhin ntyje-han nnon ts'ian

¹ Ncüii 'o' je', ya na ndyii' juu tyia' yo ncüiichen tyje juu na mantyi vantyja ts'on tsan'ñeen Cristo, cüa tyi'jnaan' juu na ngaquen juu jñ'oon nnon jüe, ndo' nquii tsan'ñeen min tyi'c'oon jon ntyja 'naan' Tyo'ts'on. Nquii ts'an na vantyja ts'on Cristo, yantyichen na quisiquindyii juu nque ntyje juu na vantyja n'onhan jon na joohan

quinan'jnda'han jñ'oon 'naan' juu. ² Cañjoon' n'onho' na nguëhë na condui jaa nn'an cüentaa' Tyo'ts'on, ngitoxën nn'an tsonnangue. Ndo' xeng'e na ngüentyja na ngitoxenho' nn'an tsonnangue, ndu na ndiquindëë na ngitoxenho' jñ'oonmin' na coquenonho' na min tyi't'manhan'. ³ Mantyi cañjoon' n'onho' na jaa ngitoxën ángeles 'naan' Tyo'ts'on. Mang'e na nnda', majndeichen nndëë nnan'jnt'aha joo jñ'oon na it'uiihan' jaa tsonnanguevahin. ⁴ Ndo' xjen na conan'ntja'ho' yo ncüiichen ntyjeho' na mantyi vantyja ts'on juu Cristo, yantyi na quit'uaho' ts'ian nnon ncüii ts'an na tyi't'man conduihin quii' nt'anho' na co'xen juu jñ'oon na it'uiihan' 'o'. ⁵ Ndö' matsjö cha' quitscüejnaan'han' 'o'. Xe'cautyja ts'ön na ta'nán min'cüii ts'an quii' nt'anho' na jnda' xquen jon na nndëë ntsijnda' jon joo jñ'oon na it'uiihan' 'o' yo ntyjeho'. ⁶ Majo' 'o' mañoonchen 'nan cont'aho'. Ncüiiho' vja juu vats'ian, vaquen juu jñ'oon nacjoo' ncüiichen tyje juu na mantyi vantyja ts'on. Ndo' juu ts'ian'ñeen, cont'aho'han' na tondëë nn'an na tyi'covantyja n'on Tyo'ts'on.

⁷ Covityincyoo' jndyoyu na t'man vaa na conan'tjaho' na cotquenho' jñ'oon cjo ntyjeho' na mantyi vantyja n'onhan Cristo. 'U' ts'an na maquen' jñ'oon cjoo' ty'iu' na mantyi vantyja ts'on juu, yantyi na quintjo ntyji' min na tsu 'u' yo jñ'oon 'nan'. Yantyi na qui'ndyi' na icüji' tsan'ñeen 'nan'. ⁸ Majo' 'o' tyi'cuaa ya ngioho' na ngenonho' na nnda'. Ata nque ntyjeho' na vantyja n'on Cristo, manquentyiho' cont'aho' 'nan na tyi'quichuhan' yohan, ata conty'ueeho' 'naan nan'ñeen.

⁹ Cañjoon' n'onho' na joo nn'an na cont'a

'nan tyia tyi'xe'ncyaa Tyo'ts'on na nnan'jonhan ntyja 'naan' na itye'ntjon jon. Tyi'nan'vi'nn'an nqueho', nque nn'an na ve' ndö' ro m'anhan yo nn'an, tyi'xe'ncyaa jon na nnan'jon nan'ñeen ntyja 'naan' juu na itye'ntjon jon, min nque nn'an na conan't'maan'hin 'nan na jnan'ya nn'an na cotji'han cüenta na nquii Tyo'ts'on conduihan', min nque nn'an na conda yahin yo nanntcu, min joo nannon na cont'ahinhan' yo ntyje nonhan, ¹⁰ Min nn'an na conty'uee, min joo nn'an conan'cjaa' n'onhan 'naan ntyjehan, min nn'an na cove na condyehin, min nn'an na conan'neinhin jñ'oon tsan' nacjo nn'an, min joo nn'an na cotji'hin 'naan nn'an na ve' conan'vi'nn'anhin nan'ñeen, joo nn'an na cont'a nan'min', tyi'xe'ncyaa Tyo'ts'on na nnan'jonhan ntyja 'naan' juu na ico'xen jon. ¹¹ Ndo' nqueho' ñ'enho' na tonan'jonho' yo ts'ian tyia'min', majo' naneinhin juu jnan na tonan'xuanho', jndë sintju' Tyo'ts'onhan', jndë tquen jon 'o' na nan'xuanho' ñuan nquii' na tonnon jon, ndo' mantyi jndë tquen jon 'o' na tajnan nan'xuanho' ng'e yo xuee' ta Jesucristo yo nquii Espíritu Santo na conduihin Tyo'ts'on na conan't'maan' jaa.

Juu si'ts'o 'naan' ts'an conduihan' vaa' nquii Espíritu Santo

¹² Ndëe nts'aahan' na ncüii ntyjeho' na vantyja ts'on Cristo, ngitso juu cuaa nquii na nts'aa juu min'cya ro nnon na nt'ue ts'on juu na tyi'quitsixuanhan' jnan. Majo' tyi'quichuhan' na nts'aa juu 'nan na nt'ue ts'on nquii juu, ee juu na nt'ue ts'on juu, tyi'tsoñ'engan' ntejndeihan'hin.

Min ja tyi'quichuhan' na nninncyä na ncüii 'nan na mats'a na quenhan' xjen 'naan'han' ja. ¹³ Ngitso ts'an na vanaan na ntcüa' juu min'cya ro nnon 'nan na nt'ue ts'on juu, mave' jo' na sijnda' Tyo'ts'on na vaa tsiaa' juu. M'an nn'an mannda' vaa na conduehan. Majo' ve joo nan'min, ngüentyja xjen na nts'aa jon na ntycüiihan'. Ee chito na tqwen jon si'ts'o 'naan' ts'an cha' na ve' ndö' ro na nc'oon juu yo nn'an, tqwen jon si'ts'o njanhan cha' ntye'ntjön nnon Jesús. Ndo' juu na cotsam'an, ya na coninncyä na co'xen jon tsoñ'en ntyja 'naan'han', yajo' ya jndyi ngiö. ¹⁴ Ntyja 'naan' juu najndeï na condui ngüii Tyo'ts'on, tyincyäa jon na tando' xco ta Jesús vi na jndë na jnan'cuee' nn'anhin, ndo' majo'ntyï nts'aa jon yo si'ts'o njanhan.

¹⁵ Cañjoon' n'onho' na juu si'ts'o 'naanho' conduihan' ncüii cüii nnon na quiñjon' si'ts'o 'naan' ngüii Cristo. Mang'e jo' min'chjo tyi'quichuhan' na ncüii ts'an na conduihin si'ts'o 'naan' jon na ntsitjon'hin yo tsanscuntjaa'. ¹⁶ Ndo' mantyi cañjoon' n'onho' na juu ts'an na ntsitjon'hin yo ncüii tsanscuntjaa', ninncüii si'ts'o conduihin yo juu tsan'ñeen. Ee jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui tivio itsohan': "Ve nan'ñeen ninncüii si'ts'o conduihan."
¹⁷ Ndo' mantyi juu ts'an na itsijonhin yo ta Jesús, ninncüii conduihin yo jon xeng'e yo ntyja 'naan' ngüii Espíritu.

¹⁸ Yajo' quinan'tycyaa'ho' yo ncüii cüii nnon na ve' ndö' ro m'an nn'an yo ntyjehan. Mañoon nnon na itsitja ts'an tyi'it'uuihan' si'ts'o 'naan' juu, majo' ts'an na nc'oon juu yo ncüiichen ts'an na ve' ndö' ro, jnaan' tsan'ñeen it'uuihan' si'ts'o 'naan' juu.

19 Jñ'oon na mayuu' na juu si'ts'o 'naanho' conduihan' vaa' nquii Espíritu Santo na m'aan jon quii' n'onho' na nquii Tyo'ts'on tyincyaa na ty'onho' cüentahin. Mang'e na nnda', tyi'nan'xuanho' na ntquen nqueho' xjen ntyja 'naanho', 20 Ng'e nquii Tyo'ts'on jndë sijnda jon 'o' yo ncüii na njon jndyihan'. Mang'e jo' nan'xuanho' na quinan't'maan'ho' jon yo ntyja 'naan' juu si'ts'o 'naanho'.

7

Cota'xee'hin nnon Pablo ntyja 'naan' na ngoco ts'an

1 Nanein ntsjö ncüii ve 'ndyo jñ'oon ntyja 'naan joo jñ'oon na tjihó' nnon tson na jnancüanonho' na m'an. Jaa na nannon, yantyi na tyi'jnt'uë ntcu. 2 Majo' jnaan' na jndye vaa na ve' ndö' ro m'an nn'an yo ntyjehan, jo' ncüii cüii tsans'a coco juu yo ts'an na ndiscuu' juu, ndo' ncüii cüii tsanscu coco juu yo ts'an na ndisaa' juu. 3 Nquii tsans'a, ng'e na conduihin saa' tsanscu, chuhan' na quitsiquindë tsan'ñeen nchu vaa na sijnda' Tyo'ts'on na c'oon juu yo scuu' juu. Ndo' mantyi nquii tsanscu na m'aan saa' juu, ng'e na conduihin scuu' jon, chuhan' na quitsiquindë juu cha'xjen na sijnda' Tyo'ts'on na c'oon juu yo tsan'ñeen. 4 Nquii tsanscu na jndë toco, tyi'iquen juu xjen si'ts'o 'naan' juu, nquii saa' juu iquen jon xjenhan'. Min nquii tsans'a je', tyi'iquen jon xjen si'ts'o 'naan' jon, nquii scuu' jon iquen juu xjenhan'. 5 Ndo' ng'e na nnda', 'u' ts'an na m'aan sa', tyi'ntsintycüi' si'ts'o 'nan' nnon jon. Ndo' mantyi 'u' na m'aan scu', min tyi'ntsa' na nnda'. Majo'

xe na aa nin'quinan'neinho' nnon Tyo'ts'on ncüii jñ'oon, vanaan na ntsacüentyjee'ho' na ntjon'ho' yo ntyjeho' cüantyi ro xuee, ndë jo' ntjon' nnda' 'o'. Ee xe na aa tyi'nan'veho' jñ'oonva', nninncyaho' na vanaan na juu Satanás ntyii' juu ng'ee juu 'o' na nan'tjaho' ng'e na tyi'quii n'onho'.

⁶ Chito na matsjö jñ'oonmin' ng'e na nin'quën xjen 'o', matsjöhan' ng'e na matsiqui'man' ja 'o'.

⁷ Ntyja njan ja, ya ntyji xe tsoñ'en 'o' ntyjë nön m'anho' cha'na ncö, majo' tyi'ninncüii xjen its'aa Tyo'ts'on yo jaa. Cüii ts'an ndaa' juu na ngoco juu, ndo' ncüiichen ts'an mañoon nnon na ndaa' juu. Ncüii ncüii ts'an c'oon juu cha'xjen na incyaa Tyo'ts'on nnon juu.

⁸ Majo' 'o' nannon na tacotoncho', ndo' mantyi 'o' nanntcu na ninnque, ndö jñ'oon na matsjö ndëëho'. Yantyi na quintjoho' na ninnqueho' cha'xjen na m'an ja. ⁹ Majo' xe na aa ndiquindëe na nnan'quii n'onho', cuaa nquii na ntoncho' ee yantyi na ngoco ts'an, chito na nc'oon juu na ndiquindëe na ntsiquii ts'on juu.

¹⁰ Majo' ndëe 'o' na jndë toncho', ndö jñ'oon na maquën ndëëho', majo' chito ja tquënhan', nquii ta Jesús iquen jonhan', tyi'cüanaan na n'ndyii tsanscu saa' juu, ¹¹ Majo' xe na aa n'ndyii juu saa' juu, ijndei'han' na quintjohin na ninnquii juu, oo co' ya ntcüe'hin yo saa' juu. Ndo' mantyi nquii tsans'a, ijndei'han' na tyi'ntsityuii' jon tson na toncohin.

¹² Ndo' ndëe mañoonchen 'o' ntyjë, ndö jñ'oon na matsjö, majo' chito aa ta Jesús t'ua ts'ian nnön na quitsjöhan'. Xe na 'u' na vantyja tson', majo' scu' tyi'covantyja ts'on juu, xe nin'quintjohin yo 'u', ya jndyi na nnda', tyi'ntsityui' tson na toma'co'

yohin. ¹³ Ndo' cüajon jñ'oon na matsjö ntyja 'naan' juu tsanscu na vantyja ts'on na m'aan saa' juu na tyi'covantyja ts'on tsan'ñeen Jesús. Xe na aa contjo nchjii tsans'a'ñeen na nc'oon juu yo scuu' juu, ya jndyi na nnda', tyi'ntsityuii' tsanscu'ñeen tson na toco juu yohin. ¹⁴ Ee nquii tsans'a na tyi'covantyja ts'on, ityii'han'hin ntyja 'naan' Tyo'ts'on xeng'e nquii scuu' juu vantyja ts'on juu. Ndo' mantyi nquii tsanscu na tyi'covantyja ts'on, ityii'han'hin ntyja 'naan' jon xeng'e saa' juu vantyja ts'on juu jon. Ee xe chito na nnda' vaa, ntsijonhan' ndahan cha'na joo nda nn'an na tyi'c'onhan ntyja 'naan' Tyo'ts'on. Majo' nda nn'an na chito ncha' vehan vantyja n'onhan Jesús, ityii' Tyo'ts'on joo ntyja 'naan' jon. ¹⁵ Majo' xe juu tsan'ñeen na tyi'covantyja ts'on juu, tyi'quintjo nchjii juu na ntjohin yo saa' juu oo scuu' juu, nndëë n'ndyehan ntyjehan. Ya na nnda' vaa, juu ntyjëëhë na vantyja ts'on juu Cristo, min tsans'a, min tsanscu, juu jñ'oon na toco'xenhan'hin na toncohin, jndë jndyaahin ntyja 'naan'han', ee iqueen' Tyo'ts'on jaa na tyi'ngichö tyia' yo nn'an. ¹⁶ Majo' 'u' tsanscu na vantyja tson' nquii Cristo, tyi'quintji' na aa ngantyja ts'on sa' yo jon xeng'e ntyja 'nan', ndo' mantyi 'u' tsans'a na vantyja tson' Cristo, min tyi'quintji' na aa ngantyja ts'on scu' yo jon xeng'e ntyja 'nan'.

¹⁷ Majo' chuhan' na ncüii cüiiho' quintjoho' cha'xjen na jndë sijnda' ta Jesús ntyja 'naan'ho' xjen na tqueen' Tyo'ts'on 'o'. Ndö' jñ'oon na matsi'man ndëë nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Tyo'ts'on ncüii cüii joo najon na maca.

¹⁸ Ya na ncüii ts'an Israel vantyja ts'on juu Cristo,

tyi'ntsichon juu na ntsinduu' juu ts'ian na tui yohin cha'xjen cont'a nn'an judíos yonon'ndaa ndahan na itsi'manhan' na conduihin cüentaa' Tyo'ts'on. Ndo' mantyi juu ts'an na tyi'conduihin ts'an Israel, xjen na ngantya ts'on juu Cristo, min tyi'icanhan' na quinduihan' yohin cha' na ntsi'manhan' na nnda'. ¹⁹ Ee min tyi'njon xe na aa tui ts'ian'ñeen yohin cha'xjen cont'a nn'an judíos yo yonon'ndaa ndahin. Juu jn'aan'ñeen, ta'nán itejndeihan'hin min xe na aa tuihan' yohin. Xia'ntyí na ngüanguee' ts'an juu jñ'oon na iquen Tyo'ts'on, jo' na itejndeihan' juu. ²⁰ Yajo' ncüii cüii ts'an quintjohin cha'xjen na totsixuan juu xjen na tqueen' Tyo'ts'onhin na cantyja ts'on juu Cristo. ²¹ Xe na aa condui 'u' ts'an na matye'ntjon'tyen' nnon patrón 'nan' xjen na tqueen' Cristo 'u' na cantyja tson'hin, tanin. Majo' xe na aa ngacju'han' na nndëë ndyaa 'u' na matye'ntjon'tyen', cüa, quindui na nnda'. ²² Ee juu ts'an na itye'ntjontyen xjen na tanyja ts'on juu Jesús, conduihin ts'an na itsiquindyaa jonhin. Ndo' majo'ntyí nquii ts'an na min'jon taconduihin moso xjen na tanyja ts'on juu jon, conduihin ts'an cüentaa' Cristo na itye'ntjontyen juu nnon jon. ²³ Nquii Tyo'ts'on njon jndyi vaa na siquitsu jon na sijnda jon 'o'. Mang'e jo' taninncyaho' na joo jñ'oon na conan'man nn'an ndëëho' na ntquenhán' xjen 'o' na nta'nguee'ho'han' cha'vijon ts'an na itye'ntjontyen juu nnon patrón. ²⁴ Ndo' ng'e na nnda', 'o' ntyjë na vanyja n'onho' Cristo, ncüii ro cüiiho', cha'xjen na nan'xuanho' xjen na tqueen' Tyo'ts'on 'o', jo' quintjoho' cha'xjen na sijnda' jon ntyja 'naanho'.

Jñ'oon ntyja 'naan nn'an na tyi'cotonco yo nantcu ninnque

25 'O' nanntcu na tacotoncoho', tajñ'oon cotsi'man ta Jesús nnön ntyja 'naanho'. Majo' ntsjö ndëëho' juu jñ'oon na m'aan' ts'ön ntyja 'naan'ho'. Ndo' nndëë nnan'veho' jñ'oon na matsjö ng'e tyi'ndyiaa' ndya' jon ja. 26 Ee juu xjen na cotsam'an neinhin majndye nnon navi' min, jo' matsitiu yantyichen na quintjo ts'an cha'xjen na m'aan juu. 27 Juu ts'an na jndë toco, tyi'ntsitiu juu na ntsityuii' juu tson na toco juu yo scuu'. Ndo' mantyi juu ts'an na tyi'coco, tyi'nt'ue juu ts'an na ndiscuu' juu. 28 Majo' xe na aa ngoco ncüii tsans'a, tyi'itsitjahn, mantyi ncüii tsanscu je' xe na aa ngoco juu, tyi'tsitjahn. Majo' matsjö joo nn'an na ntoncohan, jndye nnon navi' na ntquenonhan, ndo' ntyja jndyi ts'ön na tyi'ntsichjuhan' 'o' ntyja 'naan'han' cha' nndëë ntye'ntjonho' nnon Cristo.

29 Jo' 'o' ntyjë na vantyja n'onho' Jesús, ndö vaa na nin'quitsjö ndëëho': Jndë tichjo xuee na ncüjee' ntcüe' jon. Mang'e jo' 'o' na m'an ntcuho', quitye'ntjonho' nnon Tyo'ts'on cha'vijon ts'an na tascuu'. 30 Xe vaa ncüii na iquenon ts'an na itsit'ioohan'hin, chuhan' na c'oon juu cha'vijon na m'aan juu nguee. Ndo' joo nn'an na itsijonhan'hin cha'vijon ts'an na m'aan juu nguee, chuhan' c'on nan'ñeen cha'vijon nn'an na m'anhin na chjoo' n'onhan. Ndo' mantyi juu ts'an na itsijnda 'nan, cüji' tsan'ñeen cüenta ntyja 'naan'han' na cha'vijon na chito 'naan' jonhan', 31 Ndo' mantyi juu ts'an na jndye vaa na ndyii' ts'on juu ntyja 'naan' na tsixuan tsonnanguevahin, tyi'nc'oon' jndyi ts'on

juuhan', ee ncüii cüii nnon na ntsixuanhan', vantyüii ntyja 'naanhan.

³² Ja tyi'quint'ue ts'ön na vaa ncüii 'nan na ntscu'han' 'o' na ntye'ntjonho' nnon Tyo'ts'on. Ee ncüii ts'an na tascuu' juu, itsichon tsan'ñeen na ntye'ntjon juu nnon ta Jesús, nin'quits'aa juu ntyja na cavee' ts'on nquii jon yohin. ³³ Majo' juu ts'an na m'aan scuu', m'aan' ts'on jon ntyja 'nan na icanhan'hin cha' ngavee' ts'on scuu' jon yohin. ³⁴ Ndo' na nnda', ve vaa na m'aan' ts'on jon. Ndo' majo'ntyi cüii tsanscu na m'aan juu na nin-nquii juu, yo nin'ntyja 'naan' ncüii tsanscu ndyua tque, ninncüii m'aan' n'onhin na quindui yohin cha'xjen na nt'ue ts'on ta Jesús. Conan'chonhin na ninvaa ntyja 'naanhin nnan'xuanhin cüentaa' jon. Majo' ncüii tsanscu na vantyja ts'on na jndë toco, jndye nnon m'aan' ts'on juu, nin 'nan nts'aa juu cha' ngavee' ntyjii saa' juu yohin.

³⁵ Tyi'nan'tiuho' na matsjö jñ'oonmin' ndëëho' ng'e na tyi'quint'ue ts'ön na ntoncoho'. Matsjöhan' ng'e nt'ue ts'ön na nt'aho' cha'xjen na chuhan' cha' ndit'maan' Tyo'ts'on ntyja 'naan'ho, ndo' cha' ndëë ntye'ntjonho' nnon ta Jesús yo ninvaa ñuaanho'.

³⁶ Juu jñ'oon na condueho' na m'aan ncüiiho' na m'aan jnda juu na yuscu ndyua tque na jndë vacüenon xjen na ngoco juu, ndo' nquii tye juu m'aan' ts'on jon na nninncyaa jon na ngoco jnda jon, ya xe aa ndui na nnda'. Tajnan quichu jon min xe na ntonco nan'ñeen. ³⁷ Majo' ncüii ts'an na m'aan jnda jon tsanscu na vacüenon xjen na ngoco tsan'ñeen, na jndë sitiü ya jon ncüii na tyi'xe'ncyaa

jon na ngoco juu, min ta'nan ncüii nnon na itsi-
jaa'han' na ncyaa jon na ngoco tsan'ñeen, tanin
min na tyi'nin'ncyaa jon na ngoco juu. ³⁸ Ndo'
juu ts'an na incyaa jon na ngoco tsanscu jnda jon,
ya its'aa jon, majo' yantyichen its'aa juu ts'an na
tyi'xe'ncyaa na ngoco tsanscu jnda.

³⁹ Viochen xjen na ninvando' saa' ncüii tsanscu,
chuhan' na quintjotyenhin yohin. Majo' xe na aa
ngue' jon, ndëë ngoco nnda' juu yo min'cya ro
tsans'a na nt'ue ts'on juu, majo' xia'ntyi yo ncüii
tsans'a na vantyja ts'on Cristo. ⁴⁰ Majo' ndö vaa na
macüji' ja cüenta, juu tsanscu ninnquii, yantyichen
its'aa juu na ntjohin na ninnquii juu. Ndö' vaa
na m'aan' ts'ön, ndo' mantyi matsixuan Espiritu
cüentaa' nquii Tyo'ts'on na matsjöhan'.

8

*Ntyja 'nan na coninjnt'ue nn'an na
conan't'maan'hin 'nan na jnan'ya nn'an*

¹ Ndo' ntyja 'naan' jñ'oon na jnan'cüanonho'
na m'an na nchu nquii nt'aho' ntyja 'naan s'i
quioo' na conan'cüje nn'an na yo juuhan' co-
nan't'maan'han 'nan na jnan'ya nquehin. Vaa
jñ'oon na condue nn'an na tsoñ'en jaa condui jaa
nn'an na covaa' ya nn'ön. Juu jñ'oon'ñeen jñ'oon
na mayuu'han'. Majo' juu ts'an na nnda' vaa na
m'aan' ts'on, mantyi itsitiu juu na njonntyichen
conduihin, chichen nque ntyje juu. Majo' juu ts'an
na venchjii juu ntyje, nt'ue juu nchu vaa na ntejn-
dei juuhan na ngaquehan ntyja 'naan' Tyo'ts'on.
² Ee juu ts'an na m'aan' ts'on na jndye ivaa' ts'on
juu, t'man vaa na itsitjahan' na nc'oon juu na jnda'

xquen juu. ³ Majo' juu ts'an na venchjii juu nquii Tyo'ts'on, vajnaan' ya jonhin.

⁴ Ndo' juu jñ'oon na cota'xee'ho' nnön na aa icüji' yahan' na ntquiiho' s'i quioo' na covijnt'ue nn'an conan't'maan'hin 'nan na jnan'ya nn'anhan' na cotjihin cüenta na Tyo'ts'on conduihan', ndö jñ'oon na matsincü'ë ndëëho'. Ncüii 'nan na conan't'maan' nn'an, covaa' nn'ön na tyi'njon conduihan'. Xia'ntyti nquii Tyo'ts'on m'aan, tanin ncüiichen. ⁵ Nnon tsonnanngue ndo' quiñoon'ndue, jndye nnon min na conan't'maan' nn'an na conduihin ndëëhan' ta, na cotye'ntjonhan ndëëhan'. ⁶ Majo' ntyja njanhan, ninncüii Tyo'ts'on m'aan, conduihin Tyëëhë. Tsoñ'en 'nan na min, nquii jon tquenhan'. Ndo' s'aa jon jaa na quint'a nchu vaa na nt'ue ts'on jon. Ndo' mantyi ninncüii jon m'aan na conduihin na itye'ntjon jaa, nquiintyi Jesucristo. Tsoñ'en 'nan na min, m'anhan' xeng'e ntyja 'naan' jon, ndo' ntyja 'naan' jon cotant'ö.

⁷ Mang'e na nnda', joo 'nan na covijnt'ue nn'an na conan't'maan'han ncüii 'nan na chito conduihan' Tyo'ts'on, ndëë ntcü'ahan', majo' joo nn'an na vantyja n'on, tyi'tsoñ'enhan covaa' n'onhan na icüji' yahan' na ntcüa'hinhan'. Ee joohin m'anhan na tyi'ya covicjehin quii' ñuaanhan. Mang'e jo' juu xjen na covijnt'uehin juu si'ñeen, jo' na cotji'hin cüenta na conan'tjahin ee na toxen'chen tovi-jnt'uehinhan' na tonan't'maan'hin 'nan na conan'ya nn'an. ⁸ Majo' chito ng'e na aa cocü'a ncüii 'nan, jo' na icüji' Tyo'ts'on cüenta na ya jndyi nan'xuan na tonnon jon. Min tyi'xe'quits'aahan' na yantyi nn'an jaa xe na aa cocü'a 'nan na

covijnt'ue nn'an na conan't'maan'hin ncüii 'nan na jnan'ya nn'an, min xe na aa tyi'cü'ahan', jo' condui jaa nn'an na conan'tja jaa. ⁹ Majo' juu na incyaahan' na vanaan na ntquii ts'an si'ñeen, chuhan' na tyi'nin'ncyaho' na juuhan' ntsintcüe'han' ncüiichen ntyjeho' na ta'nan ya najndei juu vantyja ts'on juu Jesús. ¹⁰ Majo' ntyja 'naan' juu jñ'oonva' macüji' cüenta na condui 'u' ts'an na jnda' xquen. Majo' xe ncüii ts'an na vantyja ts'on juu Tyo'ts'on na tyi'ya vicjee' juu quii' ñuaan' juu na ndyiaa' juu na vaquityen' ncüii v'aa najjon na too' 'nan na conan't'maan' nn'an na cotji'han cüenta na Tyo'ts'on conduihan', na macüa' 'nan na covijnt'ue nan'ñeen jo', ng'e na nnda' vaa vicjee' tsan'ñeen quii' ñuaan' juu ntyja 'naan' jñ'oon'ñeen, mantyi nts'aahan' ntyjii juu na ntcüa' juu joohan'. ¹¹ Ndo' na nnda', 'u' na mavaa' ya tson' ntyja 'naan' Tyo'ts'on, matsa' na ntsitja ncüiichen ts'an na ta'nan ya najndei juu na vantyja ts'on juu jon, ndo' tsan'ñeen mantyi conduihin ts'an na tue' Cristo cüentaa' juu cha' ntsin'man jon ñuaan' juu. ¹² Ndo' na matsa' na nnda' yo tsan'ñeen na tyi'ya vicjee' juu quii' ñuaan' juu yo jñ'oon'ñeen, matsitja 'u' yohin, ndo' mantyi na tonnon Cristo, cha'vijon na jndé sque' ñuaan' tsan'ñeen. ¹³ Ng'e na nnda' vaa, xe ntyja 'naan' ncüii nnon 'nan na macü'a itsquioohan' ncüiichen ntyjê na vantyja ts'on juu Cristo na itsitjahin nnon Tyo'ts'on, tajon jnda vi cü'a nnt'ahan' cha' tyi'ntsintcüe'han'hin.

9

Vaa najndei na tsixuan ts'an na vay'oon juu

jñ'oon na toninncyaa Jesucristo

¹ Condui ja ts'an na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na majöncyaa jñ'oon naya 'naan' jon ndëë nn'an. Ta'nan min'ncüii ts'an na ntyii' juu 'ndyo ja ntyja 'naan' ts'ian 'naan' jon na mats'a. Jndë jnty'ia nnön nquii Jesucristo. Ndo' juu na vantyja n'onho' jon, itsi'manhan' na matsichön quityquii' ts'ian 'naan' jon na mats'a. ² Ee min na m'an nn'an na conduehan na chito condui ja ts'an na vay'oon jñ'oon naya 'naan' Cristo ndëë nn'an, majo' 'o' tyi'je'quindëë nndueho' na nnda'. Ee na covantyja n'onho' jñ'oon naya ntyja 'naan' jon na tyincyahan' ndëëho', itsi'manhan' na mayuu' condui ja ts'an na vay'oon jñ'oon naya 'naan' jon ndëë nn'an.

³ Nque nn'an na nin'quitquenhin xjen na aa condui ja ts'an na i'ua Cristo ts'ian nnön, ndö vaa jñ'oon na matsintcü'ë ndëëhan. ⁴ Ya na jöncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ncüii cüii tsjoon, min'ncüii nnon ta'nan na itscu'han' na ncy'ön cüenta 'nan na coninncyaa nn'an na ntcü'a ndo' na ncu'a. ⁵ Juu Pedro yo nque ntyje nquii ta Jesús, yo mañoon ntyjë na i'ua jon ts'ian ndëëhin na cotsay'onhin jñ'oon naya 'naan' jon, ya na cotsacondyi'han ntyja 'naan' juu ts'ian'ñeen, cotsay'onhin ntcuhin. Mantyi ja icüji' yahan' na ncjöy'ön ts'an na ntejndei ja. ⁶ Mañoon ntyjë na i'ua Cristo ts'ian ndëëhan na cotsancyahin juu jñ'oon naya 'naan' jon, xoquitu' na nque nn'an cüentaa' Cristo coninncyaa ndëëhan, covijnt'uehinhan'. Mang'e na nnda', mantyi ja yo juu Bernabé, ya icüji'han' na joo nn'an na vantyja n'onhan Cristo, ntixee'hin já. ⁷ ¿Aa tyi'cotji'ho' cüenta nchu vaa ntyja 'naan' mancyaa ro nn'an?

Cha'na ncüii sondaro, ivantjon juu na ityentjon juu nnon ts'an na iguen jon xjenhin. Mantyi ts'an na jnon' juu ntjon tëndö'ndyoo' tsjan, iquii juu të na cove'han'. Min tanin juu na ngitso na juu ts'an na ivantjee' quinch'io tyi'nc'uto juu ndaatsu joo cho'ñeen. ⁸ Min chito xia'ntyi ntyja 'naan' na cotji' nn'an cüenta na matsjö na nnda' ndëeho'. Juu jñ'oon'ñeen nincüajonhan' cha'xjen juu jñ'oon na tquen Moisés. ⁹ Ee quityquii' jñ'oon na tji tsan'ñeen itsohan': "Tyi'ntyi'ho' ntqui' jndyue ntoro xjen na cont'aho' ts'ian yo joo o'. Tyi'ngitë' 'o' na ntcüa' cho'ñeen."

Ndö' vaa na itso ntji'ñeen. Ndo' ¿Aa cotji'ho' cüenta na ve' xia'ntyi m'aan' ts'on Tyo'ts'on ntyja 'naan ndoro'ñeen na nndaa' vaa jñ'oon na sijnda' jon? ¹⁰ ¿Aa chi mantyi tso jon na nnda' ng'e m'aan' ts'on jon ntyja njanhan? Majnda' na nnda'. Ee 'nan na jndë tue' na ntyjee ts'adhan', nquii ts'an na sitiuu tyuaa nninjnt'uehinhan', ndo' mantyi juu ts'an na icüja' ntquen. ¹¹ Mang'e na nnda', nndëe ntixee' 'o' já ng'e na jndë tyincyá jñ'oon' Tyo'ts'on ndëeho', cha'vijon na jndë jnön ntjon quii' n'onho'. ¹² Mañoon nn'an co'oquijnty'iahin 'o' na coninncyahin jñ'oon' Tyo'ts'on ndëeho', joo nan'ñeen cotixee'ho'hin. Mantyi já na jndë tonincyá jñ'oon naya 'naan' Cristo ndëeho', chuhan' na quitixee'ho' já 'nan na itsitjahan' já.

Majo' min na itsijnda'han' na nnda', tacotán na quitejndeihó' já, ve' tonan'quii n'ón cha' tyí'quityió xu nacjoho' juu xjen na toninncyá jñ'oon' Tyo'ts'on ndëeho'. ¹³ Cañjoon' n'onho' na nque ntyee na cotye'ntjon quii' vats'on t'man 'naan nn'an judíos, quioo' na conan'cüjehin

na coninnnya nan'ñeen na conan't'maanhin Tyo'ts'on, nque ntyee'ñeen cotquiihan si'ñeen. Ndo' mantyi joo 'nan na cotyio nn'an nnon tyiu t'man, joo ntyee'ñeen, jo' coy'onhin 'nan na cotquiihin. ¹⁴ Mantyi juu jñ'oon na jndë tquen nquii ta Jesús, manincüajon itsi'manhan' na juu ts'an na incyaa jñ'oon naya 'naan' jon ndëe nn'an, ncy'oon tsan'ñeen cüenta 'nan na icanhan'hin. ¹⁵ Majo' min'jon tacoc'an na quinan'quindëho' jñ'oon na co'xenhan' na ninncyaho' 'nan nnön. Min chito na macüji tsonvahin ng'e na nt'ue ts'ön na ninncyaho' xoquitu' na ninjnt'ue ja. Tanin min na aa ncü'io na itsitjahan' 'nan na nninjnt'ue ja, majo' juu na itsiquinjonhan' ja na ve' yu na toninnnya jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on ndëëho', xe'nnya na ncüji' ntcüe' ts'an juuhan'.

¹⁶ Tyi'macüji' cüenta na njon jndyi condui ja ng'e na mannya jñ'oon naya 'naan' Cristo. Juu ts'ianva conduihan' ncüii xu na m'aanhan' nacjö na chöjnan na quitsiquindëëhan', na min ndiquindyaa ja ntyja 'naan'han'. Ng'e vi' jndyi ngats'aahan' ntyja njan xe na aa tyi'ninnnya jñ'oon' Tyo'ts'on. ¹⁷ Xe na aa ve' ng'e na nt'ue ts'ön ncö, jo' mannya jñ'oon naya 'naan' Cristo, yajo' ngitsohan' na ngüantjön. Majo' ng'e nquii Tyo'ts'on i'ua jon juu ts'ianvahin nnön, min tyi'c'oon' ts'ön na aa ngüantjön. ¹⁸ Ndö vaa 'nan na mavantjön, na ncyaaahan' na nën rö na tacots'a na chojnan nn'an nnön ya na mannya jñ'oon naya ntyja 'naan' Cristo ndëëhin. Ndo' na mats'a na nnda', tyi'cüijnt'ue ja juu naya na tsixuan na ngüantjön ntyja 'naan' juu ts'ian na mats'a.

¹⁹ Tyi'condui ja moso 'naan' min'ncüii ts'an.

Majo' min na nnda', ncö mats'a cha'vijon condui ja moso ndëë tsoñ'en nn'an cha' majndyehan ngüantjön na ngantyja n'onhan Cristo. ²⁰ Xjen na m'an quii' nt'an nn'an Israel na conduihan ntyjö ncö, matsijon ja yohan na conan'vehin juu jñ'oon na iquenhan' xjen na tquen Moisés. Mats'a na nnda' cha' majndyentyichenhan nndëë ngüantjönhan ntyja 'naan' Cristo min na tyi'quintyja ts'ön na ncy'oon Tyo'ts'on cüenta ja xeng'e mavanc'uë jñ'oon'ñeen. ²¹ Ndo' mantyi ndëë joo nn'an na tyi'conduihin nn'an Israel, mats'a cha'na na its'aa ncüii nquehan na juu jñ'oon na tquen Moisés tyi'iquenhan' xjenhin ng'e tyi'icanhan' na nta'nguee'hinhan'. Majo' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na iquenhan' xjen, ninnquii'chen maju'cje ja ntyja 'naan'han'. Tyi'mats'a na tyi'quitsijñ'ön'han'. Nnda' jöm'an quii' nt'an nan'ñeen cha' mantyi ngüantjönhin na ngantyja n'onhin Cristo. ²² Ya na m'an quii' nt'an nn'an na tyi't'man vantyja n'onhan Cristo, matsijon ja yohin na nnda' nan'xuanhin ee nin'cüantjönhin na ngaquehin na vantyja n'on. Nnda' vaa na mats'a ndëë tsochen nn'an. Min'ninchen na conduihan, matsijon ja yohin cha' ntyja 'naan' jo', ñ'enhin na ntsin'man Cristo ñuaanhin. ²³ Tsoñ'en nan'min' mats'a cha' ngavee' ngio nn'an yo juu jñ'oon naya 'naan' Cristo cha' mantyi ntsijön ntyja 'naan' juu naya na ityio Tyo'ts'on jn'aan nn'an na itsin'man jon ñuaanhin.

²⁴ Cañjoon' n'onho' xjen na covatjon nn'an na nnan'nonhin, tsoñ'enhin conan'nonhan, majo' xia'ntyinncüii ts'an na ngacüja'han' na nndaa' 'nan. Mantyi jaa mannda' vaa na chuhan' na

quinan'chön quii' ts'ian 'naan' Tyo'ts'on cha'xjen na itsicje tsan'ñeen, na nt'aho' na nnda', mantyi 'o' nninncyaa Tyo'ts'on juu naya na ngacüja'han' 'o'. ²⁵ Nque nan'ñeen na conan'nonhin, cotquen nquehin xjen cha' min'ncüii nnon tyi'ntsintcüe'han'hin. Cont'ahin na nnda' cha' nndëe ngüenoon'hin ntyjehin. Ndo' juu ts'an na cjentyi jnannon, 'nan na nndaa' jon, chjo ro xjen na nancoo'han'. Majo' jaa na conan'chön ntyja 'naan' Cristo, nninncyaa Tyo'ts'on ncüii naya ndëehë na tyi'xe'quintycüiihan'. ²⁶ Ng'e na nnda' vaa, ntyja njan ja, tyi'conanön na ve' mananöntö. Tyi'cotsijndö cha'na its'aa ts'an na ve' iju'to juu nda' cjoo' jndye. ²⁷ Chito nnda' mats'a, ja maquën navi' juu si'ts'o njan cha' cüanguee'han' na maquën xjenhan' cha' vi na jndë tyincyä jñ'oon ndëe nn'an, tyi'xe'quitso Tyo'ts'on na tyi'xe'cüijnt'ue ntyja njan.

10

'Nan na cotji' nn'an cüenta na njon jndyi nan'xuanhan', tyi'nan't'maan'ho'han'

¹ 'O' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, nt'ue ts'ön na cañjoon' n'onho' ntyja 'naan ndochiihi nn'an judíos xjen na jnanhin juu ndyuaa Egipto. Tsoñ'en nan'ñeen tomandyi'hin nacjee' chincyu xjen na tots'i'man Tyo'ts'on nato ndëehan na tyece' ng'ehin xjen na jndui'han juu ndyuaa'ñeen ndo' na tet'iohan juu Ndaandue Ve. ² Juu xjen'ñeen ya na jnan'jonhan yo Moisés na toquintyja chin-cyu'ñeen nacjohan, ndo' na tenonhin ndaandue'ñeen, joo nan'min' na tquenonhan, itsijonhan'

joohan' cha' ya na cont'ë yo xuee' Jesús. ³ Ndo' mantyi tsoñ'enhän tocüa'han juu maná na toninncyaa Tyo'ts'on na tonanhan' toquiñoon'ndue. ⁴ Ndo' mantyi tsoñ'enhän tēhan ndaa na toninncyaa jon ndēēhan. Ee mancha'chen xjen tom'aan jon yohan na toquiñjonhin nato'ñeen. Ndo' s'aa jon na jndui' ndaa quii' tsjö' t'man. Nquii Cristo conduihin juu tsjö'ñeen. ⁵ Majo' min na jndye nnon na totejndei Tyo'ts'on nan'ñeen, tata'nguee'hin 'nan na nt'ue ts'on jon yohan. Ndo' tsojnaan' jo', majndyentyihan tjēhin juu ndyuaa'ñeen najjon na tyi'cova' ya.

⁶ Tsoñ'en joo 'nan na toquenon nan'ñeen nan'xuanhan' ncüii 'nan na quitsi'manhan' ndēēhē, cha' quitscu'han' na nin'quinan'cjaa' nn'ön 'nan tyia cha'xjen na tont'a nan'ñeen. ⁷ Ng'e jo', joo 'nan na conan't'maan' nn'an na chito Tyo'ts'on conduihan', min tyi'nan't'maan' 'o'han'. Ee vaa jñ'oon na jndui nacjoo' jñ'oon' jon ntyja 'naan nan'ñeen na itsohan': "Tyecüendyuahin na ntcüa'han ndo' na ncüehin, jndē jo' jnan'quintyjahan na jnan'jnonhan nnon juu quison dye chjo'ñeen na jnan'yahin." ⁸ Min tyi'nc'ön jaa yo nn'an na ve' ndö' ro cha'xjen jnt'a vendye joo nan'ñeen. Ndo' tsojnaan' na nnda' vaa na jnt'ahin, ninncüii xuee s'aa Tyo'ts'on na tjē ntcyu ncho'ndye minhan. ⁹ Min tyi'nt'a ncüii nnon 'nan natyia cha' nnintyincyoo' na aa ntycüii na t'man ts'on jon yo jaa, cha'xjen jnan'tja nn'an Israel, ndo' tsojnaan' jo' s'aa jon na tjēhan na totquii quindu vjehin. ¹⁰ Min tyi'nan'nc'uuaa' nn'ön na tonnon jon cha'na tont'a vendye nan'ñeen. Ee xjen na jnt'ahin na nnda',

jñon jon ángel 'naan' jon na scüje tsan'ñeen jndye jndyihan.

¹¹ Tsoñ'en nan'min' na toquenon nn'an Israel'ñeen, conan'quindyihan' jaa na tanan'jön yo 'nan na tont'a nan'ñeen. Ee jñ'oonmin' tonduihan' cha' quitsi'manhan' ndëe nchu vaa ngotsam'an ndyu min juu na vavindyo na ngitsu tsonnangue. ¹² Mang'e jo', juu ts'an na itsitiu na tyi'xe'quitsitjahin ng'e na t'manntyichen na vantyja ts'on juu, quits'aa juu cüenta na tyi'ntsquioocjehan'hin 'io cha. ¹³ Ee 'nan na coquenonho' na ityii'han' ng'eehan' 'o' na quinan'tjaho' tonnon Tyo'ts'on, manin'cüejonhan' cha'xjen na coquenon tsoñ'en nn'an. Majo' itsiquindë jon jñ'oon na jndë tco' jon 'ndyo jon, ee xia'ntyi 'nan na ntyjii jon na nndëe nnanho', mantyjantyi jo' ro na ncyaa jon na ngenonho'. Ndo' ngüañoon' jonho' quityquii'han', cha' nndëe nnanho' yohan'.

¹⁴ Mang'e na nnda', 'o' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo na vi'ntyji 'o', joo nn'an na conan't'maan'hin ncüii 'nan na jnan'ya nn'an, nqueho' cüingioho' ntyja 'naan'han' cha'vijon ts'an na inannon jndyi juu na vaa na toncuu'. ¹⁵ Matsinën jñ'oonmin' ndëëho', 'o' na conduiho' nn'an na jnda' nquen. Nqueho' quitji'ho' cüenta nchu vaa itsiquindyihan'. ¹⁶ Juu xjen na covatjon jaa na concya naya Tyo'ts'on na covë juu 'nan na ñjon vaso, itsi'manhan' na conan'jön ntyja 'naan' juu neon' Cristo. Ndo' mantyi ya na cotyjë tan' tyoo', itsi'manhan' na conan'jön ntyja 'naan' sii' jon na tenon jon navi' t'man nnon tsonjn'aan ntyja njanhan. ¹⁷ Juu tyoo'ñeen, min na ninncüiihan',

ya na jndë tui xjen ntan'han', jndyehan' condë. Mannda' vaa na itsijonhan' ntyja njanhan, min na jndye jaa, ninncüii si'ts'o condui jaa.

¹⁸ C'oon' n'onho' ntyja 'naan' juu tmaan' nn'an Israel. Nque ntyee 'naan nan'ñeen na cotquiihin s'i quioo' na coninncyä nan'ñeen na conan't'maan'hin Tyo'ts'on, conan'jon ntyee'ñeen ntyja 'naan' juu nnontyiu naijon na condui ts'ian'ñeen. ¹⁹ ¿Nchu vaa na nt'ue ts'ön na quitji'ho' cüenta yo jñ'oonmin' na matsinën? Joo 'nan na conan'ya nn'an na conan't'maan'hinhan' na cha'vijon conduihan' nquii Tyo'ts'on, ¿Aa nin'quitsjö na mayuu' vaa najndeï na nan'xuanhan'? Ndo' joo 'nan na covijnt'ue nan'ñeen na coninncyahinhan' nnon juu nan'ñeen, ¿Aa mayuu' njon jndyi conduihan' na ntejndeihan'hin? ²⁰ Joo 'nan na coninncyä nn'an na conan't'maan'hin nan'ñeen, min'chjo tyi'quinjonhan'. Ee joo nan'ñeen na coninncyahin ndëëhan', coninncyahinhan' ndëë yotyia, ndo' ja min tyi'quint'ue ts'ön na ntsay'onho' jñ'oon yo yotyia. ²¹ Juu vaso na cove nn'an na conan'jonhin ntyja 'naan' Cristo, tyi'xe'quindëë nnan'jonho' ntyja 'naan'han' xe na aa mantyi conan'jonho' juu na cove nn'an ntyja 'naan yotyia. Min tyi'je'quindëë nnan'jonho' juu mesa ntyja 'naan' Cristo ndo' mantyi juu ntyja 'naan yotyia. ²² Nquii Tyo'ts'on xuehin yo jaa. Tyi'quint'ue ts'on jon na ncüii nnon 'nan na jnan'ya nn'an, nt'a na njonchenhan', chichen nquii jon. Mang'e jo' tyi'quichuhan' na nt'a ncüii nnon na ntyja 'naan' jo' ndyiaa' ndya' jon jaa, ee juu jon jndeintyichen conduihin, chichen jaa.

Vanaan na nt'aha tsoñ'en, majo' xia'ntyi yo na vengiö ntyjë

²³ M'an nn'an na conduehin na ya icüjihan' na nt'aha min'cya ro na nt'ue nn'ön. Jñ'oon'ñeen mayuu'han' majo' tyi'tsoñ'engan' ntejdeihan' ts'an na ngaquehin na vantyja ts'on juu. ²⁴ Majo' tyi'quichuhan' na ninngui'chen nc'oon' nn'ön 'nan na nt'ue nn'ön nquëhë, mantyi c'oon' nn'ön nchu vaa nquii nt'aha cha' ngotejdeihan' nn'an.

²⁵ Min'cya ro si' na coninjnt'ua ts'ua, ya na ntquiiho'han', ve' tyi'ngüaxe' na aa tijnt'uehan' na jnan't'maan' nn'an ncüii nnon 'nan na jnan'ya nn'an na cotji'han cüenta na conduihan' Tyo'ts'on. Xe na aa nt'aho' na nnda', yajo' tyi'xe'quits'aahan' na tyi'ya nincjeho' quii' ñuaanho' ntyja 'naan'han'. ²⁶ Ee juu tsonnangue yo tsoñ'en 'nan na min nnon-han', conduihan' cüentaa' nquii Tyo'ts'on.

²⁷ Xe ncüii ts'an na tyi'covantyja ts'on juu Tyo'ts'on, i'man jon 'o' na quinan'jonho' na ntcüa'ho' yohin, ta'nan ncüii nnon na itscu'han' na nc'oho' xe na aa nt'ue n'onho'. Ndo' ya na ntcüa'ho' min'cya ro 'nan na ninncyaa jon. Majo' min tyi'nta'xee'ho' na juu si' na cocüa'ho' aa tijnt'uehinhan' na jnan't'maan'han ncüii nnon 'nan na jnan'ya nn'an. Tyi'nts'aahan' na tyi'ya nincjeho' quii' ñuaanho'. ²⁸ Majo' xe na aa ngitso ts'an ndëëho' na juu si'ñeen tijnt'uehan' na jnan't'maan'han ncüii nnon 'nan na jnan'ya nn'an, jo' min tyi'ntquiiho'han'. Ee xe na aa ntquiiho'han', nts'aahan' na tyi'ya nincjee' tsan'ñeen quii' ñuaan' juu. ²⁹ Chito matsjö na 'o' tyi'ya nnincjeho' quii' ñuaanho', ve' tyi'quint'ue

ts'ön na juu ts'an na siquindyii jon 'o' nchu vaa na tijnt'ue si'ñeen, tyi'ya nincjee' juu quii' ñuaan' juu.

Majo' nndëë nts'aahan' na ncüii ts'an na vantyja ts'on Jesús m'aan' ts'on juu na ndu na tyi'quichuhan' na ntcüa' juu ng'e na tyi'ya nincjee' ncüiichen ts'an qui' ñuaan' juu. ³⁰ Ee ntsitiu juu ng'e na incyaa juu na ya Tyo'ts'on ntyja 'naan' 'nan na icüa' juu, jo' tyi'quichuhan' na ngitso ncüiichen ts'an na tyi'ya na its'aa juu ee jndë ty-incyaa juu na ya jon ntyja 'naan'han'. ³¹ Ng'e na nnda', xe na aa cocüa'ho', oo min na aa coveho', oo min'cya ro nnon na cont'aho', quint'aho'han' cha' ntyja 'naan'han' cüit'maan' nquii Tyo'ts'on. ³² Ndo' juu na vja na cotsam'anho', min ncüii nnon tavint'aho' na nts'aahan' na ntsitja ncüiichen ts'an nnon jon, min tondëë joo nn'an judíos, min ndëë nque nn'an na chito judíos conduihin, min ndëë nque nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Tyo'ts'on. ³³ Ja ntyja njan, ndö vaa na mats'a, mats'a tsoñ'en na condëë mats'a cha' tsoñ'en nn'an ngavee' ngiohin. Tyi'cotsichön na juu na mats'a na xia'ntyti ncö quitejndeihaan', mant'uë na quitejndeihaan' jndye nn'an, cha' ngüentyja xjen na ntsin'man Tyo'ts'on ñuaanhan.

11

¹ Cha'xjen na cotquenho' cüenta na maju'cje ja nnon Cristo, jo' cü'aho' ja, ee ja jöntyja yo jon cha'xjen na tots'aa nquii jon.

Ndö vaa c'on nanntcu xjen na covatjon nn'an na conan't'maan'hin Tyo'ts'on

² 'O' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, njon jndyi nchji na covañjoon' n'onho' joo jñ'oon na tots'i'man

ndëëho' min tyi'co'ndyeho'han'. ³ Majo' nt'ue ts'ön na cüaa' n'onho' jñ'oonva. Cha'xjen nquii Tyo'ts'on conintquehin nnon Cristo, mantyi nquii Cristo conintquehin ndëë ncüii cüii jaa. Mannda' vaa itsijonhan' na conintque ts'an nnon scuu' juu. ⁴ Mang'e na nnda', ncüii tsans'a xjen na itsinin juu nnon Tyo'ts'on oo na incyaa juu jñ'oon' jon ndëë nn'an, juu xjen'ñeen xe na aa ñjon 'nan xquen juu, itscüejnaan' juu nquii jon na conduihin xquen juu. ⁵ Majo' ncüii tsanscu, xe na aa tyi'quityion juu 'nan xquen juu xjen na itsinin juu nnon Tyo'ts'on oo na ncyaa juu jñ'oon' jon, itscüejnaan' juu nquii jon na conintquehin nnon juu. Ndo' na nnda', itsijonhan'hin na cha'vijon na jndë tinqui'ñ'en soxquen juu. ⁶ Ee xe na aa tyi'quint'ue ts'on tsanscu na ntscu' juu soxquen juu, yantyi na ninnqui'ñ'ehan'. Ndo' xe na aa jnaan' jndyi juu na nnda', yajo' quityion juu 'nan xquen juu. ⁷ Majo' tyi'ichuhan' na juu tsans'a ndyion juu 'nan xquen juu xjen na ntsinin juu nnon Tyo'ts'on ee jnduihin cha'vijon nquii jon ndo' condit'maan' jon ntyja 'naan' juu. Ndo' majo'ntyti nquii tsans'a condit'maan'hin ntyja 'naan' juu tsanscu. ⁸ Ee chito tsanscu tijnt'ue Tyo'ts'on na sia jon tsans'a, tijnt'uehin tsans'a na sia jon tsanscu. ⁹ Min chito na sia jon tsans'a na quitejndeihan' tsanscu, sia jon tsanscu na quitejndeihan' tsans'a. ¹⁰ Mang'e na nnda', icanhan' na quityion tsanscu 'nan xquen juu, cha' quitsi'manhan' na m'aan nin juu na co'xenhin, ndo' mantyi ng'e na cotquen ángeles cüenta nchu vaa na vam'aan juu. ¹¹ Majo' ntyja njan jaa nn'an na m'an nacje 'naan' Cristo, xia'ntyti itsiquindëhan' tsans'a ya na m'aan scuu' juu, ndo'

mantyi ntyja 'naan' tsanscu, itsiquindëhan'hin ya na m'aan saa' juu. ¹² Ee cha'xjen jñ'oon na mayuu' na tijnt'ue Tyo'ts'on tsans'a na sia jon tsanscu, mantyi jñ'oon na mayuu' na m'aan tsans'a ng'e na singui tsanscuhin. Ndo' ve joohin yo tsoñ'en na tqwen jon, m'anhin ng'e ntyja 'naan' nquii jon.

¹³ Manquentyiho' quitji'ho' cüenta na aa cüji'yahan' na itsinin tsanscu nnon Tyo'ts'on na tyi'quityion juu 'nan xquen juu. ¹⁴ Nn'an na ninvaa tsonnangue cotji'hin cüenta na itscüejnaan'han' tsans'a xe na aa tonco soxquen juu. ¹⁵ Majo' tsanscu, icüji' scuhan'hin xe na aa tonco soxquen jon. Mang'e na nnda', tyincyaa Tyo'ts'on na tonco songuenhan cha' juuhan' ntscu'han' nquenhan. ¹⁶ Majo' xe na aa ñ'enho' na nin'quinan'jndyeho' jndyueho' ntyja 'naan' juu jñ'oon na ñjon 'nan nquen nanntcu, ninnquii'chen nnda' vaa na conan'jnt'á, ndo' mantyi nque nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Cristo ncüii cüii joo naijon na conan't'maan'han jon, mannda' vaa conan'jonhan ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen.

Ntyja 'naan' tyoo' yo vaso na tqwen ta Jesús

¹⁷ Jñ'oon na macüjintyëchën, ndiquindëë na ntsjö na ya cont'aho'. Ee juu xjen na covatjonho' na conan't'maan'ho' Tyo'ts'on, tyi'itejndeiha' 'o' na ngaqueho' tyquii' na vantyja n'onho' jon, ma-jndeichen itsincüe'han' 'o'. ¹⁸ Ee jndë jndyi na juu xjen na covatjonho' na nnan't'maan'ho' jon, tyi'xoncüii m'anho' yo ntyjeho' na vantyja n'on jon. Ndo' vantyja ts'ön na cont'aho' na nnda'. ¹⁹ Ee its'aahan' na mayuu' na m'an nn'an quii' nt'anho' na tyi'ninncüii jñ'oon na conan'manhin

cha' quitsi'manhan' nin 'o' na xoncüee' n'onho' ntyja 'naan' Cristo. ²⁰ Ee juu xjen na covatjonho' na nan'jonho' na ntcüa'ho' na covañjoon' n'onho' na tue' ta Jesús, covityincyoo' na mayuu' na chito cocüa'ho'han' cha'xjen na sijnda' nquii jon. ²¹ Ee tyi'xoncüee' n'onho' yo ntyjeho' ya na cocüa'ho' ntyja 'naan' Cristo. Ee ñ'enho' na tyuaa' cota'ho' na ntcüa'ho'han', ndo' joo nn'an na tinioon' cotsque, ta'nan 'ndyihan' na nninjnt'uehin. Mantyi ñ'enho' na jndye coveho' ata xjen condyeho'. ²² Majo' xe na aa ninjndo' jndyihoh', cüa'ho' ndo' cüeho' nt'aaho', ee juu 'nan na cont'aho' conan'man nquii'ho' na tyi'cuee' n'onho' nque ntyjeho' na conduihin tmaan' cüentaa' Tyo'ts'on ndo' mantyi conan'cüejnaan'ho' joo ntyjê na mantyi vantyja n'on Cristo na jñen' jndyihin. Ndo' na nnda' cont'aho', ¿Aa conan'tiuho' na chuhan' na quitsjö na ya jndyi cont'aho'? Min'chjo ndincyaa-han' na nts'ahan'.

*Na sijnda' ta Jesús ntyja 'naan' tyoo' yo vaso
(Mt 26:26-29; Mr 14:22-25; Lc 22:14-20)*

²³ Ee nquii ta Jesús si'man jon nnön juu jñ'oon na tots'i'man ndëëho'. Maninjuu tijaan na vitjachen na tyincyaa ts'an cüentahin nduee nn'an na t'uehan jon, ty'oon jon tyoo', ²⁴ Ndo' vi na jndë tyincyaa jon na ya Tyo'ts'on ntyja 'naan'han', tyjee jon tan'han', ndo' tso jon ndëë nn'an na cotsay'onhan jñ'oon yo jon: “Cy'onho' tyoo'va, juuhan' conduihan' si'ts'o njan na mancyaa na ncü'io ntyja 'naan'ho'. Mannda' vaa quint'aho' ncüii cüii jnda na cocüa'ho'han' na covañjoon' n'onho' ja.” ²⁵ Mantyi macüajon s'aa jon yo vaso, vi

jndë na tcüa'han, ty'oon jonhan', tso jon: “Ntyja na ncü'iö, juu vasova tsixuanhan' jñ'oon xco na macö' 'ndyö yo n'eön ncö. Mannda' vaa quint'aho' na cüeho'han' ncüii cüii jon na covañjoon' n'onho' ntyja na mats'a.”

Ndö vaa jñ'oon na si'man jon nnön. ²⁶ Ng'e na nnda', tyi'ncüii cüii jon na cocüa'ho' juu tyoo'va ndo' na coveho' na ñjon vasova, conan'man nquii'ho' ndëë nn'an juu na tue' ta Jesús ata xjen na nndyo ntcüe' nnda' jon.

Tyoo' yo vaso na tquen ta Jesús, quitquën cüenta na conan'jön ntyja 'naan'han'

²⁷ Ee na nnda', juu jñ'oonva' nin'quitsiquindyihan' na min'ninchen ts'an na tyi'cüentahin na ve itsijontohin na cotyje nn'an tyoo' ndo' na covehin na ñjon vaso ntyja 'naan' na tue' ta Jesús, juu jnaan' tsan'ñeen itsijonhan' juuhan' cha'na jnan nque nn'an na tanhin na cue' ta Jesús. ²⁸ Mang'e na nnda', vitjachen na nnan'jonho' na ntcüa'ho' juu tyoo'ñeen ndo' na ncüeho' na ñjon juu vaso'ñeen, ncüii cüiiho' quitji' nqueho' cüenta na aa ya cotsam'anho' na tonnon Tyo'ts'on, ndë jo' ntcüa'ho' ndo' ncüeho'han'. ²⁹ Ee min'ninchen ts'an na itsijonhin xjen na cocüa' nn'an ndo' na covehan ntyja 'naan' na tue' ta Jesús, xe tyi'iquen ya tsan'ñeen cüenta juu na njon jndyi condui si'ts'o 'naan' ta Jesús, ndo' na icüa' juu yo na i'u juu, itsijnda' nquiihan' na quit'uuihan'hin. ³⁰ Mang'e na nnda' vaa na cont'aho', jo' majndyeho' m'anho' na v'iho' ndo' ta'nan na jndëho' yo si'ts'o 'naanho', ata ndyii' ntyjeho' na jndë tjëhan. ³¹ Majo' xe na aa ntji'

nquë cüenta na aa xoncüee' nn'ön na cotsam'an ntyja 'naan' Jesús, tyi'xe'canhan' na ntco'xen Tyo'ts'on jaa. ³² Majo' xe na aa nt'uii jon jaa ng'e na conan'tja jaa, ncyaa jon na its'aavi'han' jaa nanein. Its'aa jon na nnda' cha' ya na nguee' xuee na ntco'xen jon nque nn'an na tyi'covantyja n'on Cristo, tyi'xe'canhan' na quit'uii jon jaa cha'xjen juu 'nan na nts'aa jon yo joo nan'ñeen.

³³ Mang'e jo' 'o' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, ya na conan'jonho' na ntcüa'ho' juu na sijnda' ta Jesús, cüendoo' 'o' ntyjeho' cha' tojnaan' nnan'jonho' na ntcüa' 'o' juuhan'. ³⁴ Ndo' xe ncüii 'o' m'aan na ninjndo' juu xjen na covancüiiho' na ntcüa'ho' ntyja 'naan' na tue' ta Jesús, cüa' jndyee juu vaa' juu, ndë jo' ntsijonhin ntyja 'naan'han'. Ee na nndui na nnda', tyi'xe'canhan' na quit'uiivi' Tyo'ts'on 'o'. Ndo' ntyja 'naan' joo mañoon jñ'oon na cota'xee' 'o' nnön, cuëjndyëë na m'anho', ndo' ntsijnt'a jahan'.

12

Naya na itsiquindaa' Espíritu Santo jaa

¹ 'O' ntyjë na vantyja n'onho' Cristo, vaa jñ'oon na nt'ue ts'ön na cüaa' ya n'onho' ntyja 'naan' ncüii ncüii nnon na itsiquindaa' Espíritu Santo jaa na ntyja 'naan' joohan' na condëë cotye'ntjön nnon Tyo'ts'on.

² 'O' mangio yaho' na toxen'chen vitjachen na ndyeho' jñ'oon naya ntyja 'naan' Jesús, joo jñ'oon na tonan'nein nn'an ntyja 'naan' 'nan na conan't'maan'han na ndiquinan'neinhan', tovachuhan' 'o' na tonan't'maan'toho' joohan'.

³ Mang'e na nnda', juu ts'an na m'aan nacje 'naan' nquii Espíritu Santo, tandincyaahan' na ncju' tsan'ñeen ts'onnan' nacjoo' Jesús. Mantyi xia'ntyi xe na aa tsixuan ts'an Espíritu Santo, jo' na nndëë ngitso juu na nquii Jesús conduihin na itye'ntjon jonhin.

⁴ Nquii Espíritu Santo na nan'xuan, jndye nnon naya min na itsiquindaa' jon jaa cha' condëë cont'aha ts'ian 'naan' nquii ta Tyo'ts'on, majo' manquiintyi Espíritu Santo incyaa jon na conan'xuan ncüii cüii nnon ts'ian'ñeen. ⁵ Ndo' nquii Tyo'ts'on, jndye nnon min na itsijnda' jon cha' condëë cotye'ntjón nnon Cristo, majo' juu jon ninncüiihin na conduihin na itye'ntjon jon tsoñ'en jaa. ⁶ Ndo' mantyi jndye nnon min na incyaa Tyo'ts'on ndëehë na covijnt'ue jonhan' na condui ts'ian 'naan' jon. Majo' ninnquii jon itsijnda' jon ncüii cüii nnon na nan'xuan cha' condëë cont'a juu ts'ian'ñeen. ⁷ Ndëë ncüii cüii jaa na vantyja nn'ón Cristo, incyaa Espíritu Santo ninncüii nnon ts'ian na nan'xuan cha' quitejndei-han' joo nn'an cüentaa' Cristo. ⁸ Nnon ncüii ts'an incyaa Espíritu na itsinin juu jñ'oon na itsijnda' juu nquen nn'an ntyja 'naan' Jesús, ndo' nnon ncüiichen ts'an majuuntyi Espíritu incyaa jon na ya itsi'man tsan'ñeen nchu vaa na itsiquindyi jñ'oon naya ntyja 'naan' Jesús. ⁹ Ndo' nnon ncüiichen ts'an nquiintyi Espíritu incyaa jon na t'manntyichen na vantyja ts'on juu Tyo'ts'on, ndo' nnon ncüiichen ts'an incyaa jon na condëë na itsin'man tsan'ñeen nn'an v'i. ¹⁰ Nnon ncüiichen ts'an ncyaa Espíritu na condëë its'aa tsan'ñeen ts'ian na tyi'xe'quinduihan' na ve' najndei nquii

juu. Ndo' nnon ncüiichen ts'an incyaa jon na ya jndyi incyaa juu jñ'oon' Tyo'ts'on. Mantyi nnon ncüiichen ts'an incyaa jon na ivaa' ts'on juu ntyja 'naan' ts'ian na tsixuan ncüii ro cüii ts'an, aa ntyja 'naan' nquii Espíritu Santo, jo' na condui ts'ian'ñeen ndo' aa ntyja 'naan' mañoon espíritu na conan'vi'nn'an. Ndo' m'an nn'an na incyaa jon na ya conan'neinhin mañoonchen nnon jñ'oon. Ndo' nnon ncüiichen ts'an incyaa jon na condëe itscüenon juu nchu vaa itsiquindyi joo jñ'oon'ñeen na vandyah'an'. ¹¹ Majo' xia'ntyí nquii Espíritu incyaa jon na condëe cont'a nn'an ncüii cüii nnon joo ts'ianmin', ndo' cha'xjen na itsijnda' nquii jon, jo' covejndyo ts'ian na incyaa jon nnon ncüii ncüii ts'an.

Tsoñ'en jaa ninncüii si'ts'o condui

¹² Si'ts'o 'naan' ts'an, ninncüiihan' min na jndye nnon na quiñjon'han'. Majo' min na jndye nnon quiñjon'han', ninncüii si'ts'o conduihan'. Mannda' vaa na itsijonhan' ntyja 'naan' nquii Cristo. ¹³ Tsoñ'en jaa s'aa Espíritu na ninncüii si'ts'o condui ng'e na jnt'ëhë yo xuee' Jesús, min na aa nn'an judíos jaa oo min na aa condui jaa mañoon tsjan nn'an, aa nn'an na cotye'ntjontyen ndëe patrón ndo' aa nn'an na m'an xjen 'naan' nque. Tsoñ'en jaa itsijonhan' na cha'vijon ninncüii ts'an condui jaa ng'e ncüii cüii jaa nan'xuan maninjuuntyi Espíritu na condui Tyo'ts'on.

¹⁴ Si'ts'o 'naan' ts'an chito ninncüii nnon tsixuanhan', jndye nnon na quiñjon'han'. ¹⁵ Jo' xe na aa ngitso x'ee ts'an: “Ja tyi'tsixuan ntyja 'naan' si'ts'o 'naan' tsanva' ng'e chito nt'ö jon condui ja”, Min xe na aa ngitsohan' na

nnda', tyi'xe'quits'aahan' na juu x'ee tsan'ñeen tyi'tsixuanhan' ntyja 'naan' si'ts'o 'naan' juu. ¹⁶ Ndo' xe aa juu tsö'nqui ts'an ngitsohan': "Ng'e na chito tēnnon tsanva' ja, jo' na tyi'quitsixuan ntyja 'naan' si'ts'o 'naan' juu." Min xe na aa ngitsohan' na nnda', tyi'xe'quits'aahan' na juu tēnnon tsan'ñeen tyi'quitsixuanhan' ntyja 'naan' si'ts'o 'naan' juu. ¹⁷ Ee xe ninvaa si'ts'o 'naan' ts'an xia'ntyi tsixuanhan' tēnnon juu, yajo' ¿nchu ya na nndyii juu? Ndo' mantyi xe ninvaa si'ts'o 'naan' juu tsixuanhan' tsö'nqui juu, tyi'je'quindēē na ncy'oon juu jndyee' 'nan. ¹⁸ Majo' ncüii cüii nnon si'ts'o njanhan, jndē tquen Tyo'ts'onhan' cha'xjen na nt'ue ts'on nquii jon. ¹⁹ Ee xe na aa ninvaa si'ts'o 'naan' ts'an, ninncüii nnon tsixuanhan', tyi'je'quitsixuanhan' na quindēhan'. ²⁰ Majo' cha'xjen na cotquenho' cüenta, min na jndye nnon tsixuan juu si'ts'o 'naan' ts'an, ninncüii conduihan'.

²¹ Mang'e na nnda', juu tēnnon ts'an ndincyaa-han' na ngitsohan' nnon nt'ö juu: "Tayuu jnt'ue ja 'u'." Min xquen ts'an ndincyaaahan' na ngitsohan' ndēē ng'ee ts'an: "Tayuu jnt'ue ja 'o'." ²² Majo' chito na nnda' vaa. Ee ncüii cüii nnon si'ts'o njanhan na cotji' cüenta na tyi'njon tsixuanhan', joochan' jnt'uentyichenhan'. ²³ Ndo' ncüii cüii nnon si'ts'o njanhan na cotji' cüenta na tyi'njon nan'xuanhan', joochan' yantyichen na cota'ntyjēē'han'. Ndo' ncüii cüii nnonhan' na jn'an ngiö na njnty'ia nn'adhan', njonchenhan' cont'a na cot'ēhan'. ²⁴ Majo' joo ncüii cüii nnon si'ts'o njanhan na tanin min na aa cojnty'ia nn'adhan', tyi'icanhan' na ngit'ēhan'. Majo' nquii Tyo'ts'on

jndë sitjon' jon ncüii cüii nnon si'ts'o njanhan cha' ncüii cüiihan' na tyi'njon nan'xuanhan', caquinjonhan'. ²⁵ Nnda' s'aa jon cha' tanin ncüii nnon si'ts'o na ntsitiu juu na tyi'cüijnt'ue ncüiichen nnonhan'. Its'aa jon na nnda' cha' ncüii cüii nnonhan' cüejon c'oon' n'onhan ntyja 'naan ntyjehan. ²⁶ Ncüii nnon si'ts'o 'naan' ts'an, ya na vi' iquenonhan', vi' iquenon ninvaa si'ts'o 'naan' juu, mantyi juu si'ts'o 'naan' ts'an xjen na itsit'maan'han' ncüii nnonhan', ninvaahan' ya jndyi nchjiihan'.

²⁷ Nqueho' mannda' vaa na itsijonhan' ntyja 'naanho'. 'O' conduiho' si'ts'o 'naan' nquii Cristo, ndo' ncüii cüiiho' conduiho' ncüii cüii nnon na quiñjon'han'. ²⁸ Quii' nt'an tmaan' nn'an na conduihin cüentaa' Tyo'ts'on, t'ua jndyee jon ts'ian ndëe nn'an na jñon jonhan ndëe nn'an yo jñ'oon naya 'naan' jon. Ndo' jndë ve i'ua jon ts'ian ndëe nn'an na coninncyahin jñ'oon na itsi'man Tyo'ts'on ndëehan, ndo' jndë ndye tquen jon nn'an na conan'manhin nchu vaa itsiquindyi joo jñ'oon'ñeen. Jndë jo' sijnda' jon nn'an na condëe cont'ahan ts'ian na tyi'je'quinduihan' ntyja 'naan' najndë nquehan. Mantyi t'ua jon ts'ian ndëe nn'an na conan'n'manhin nn'an v'i cha'xjen na tots'aa nquii Jesús, mantyi nn'an na cote'jndeihin ntyjehin. Ndo' ndëe nn'an na vantya n'on, t'ua jon ts'ian na quinan'jnda'han nchu vaa nc'oon ts'ian 'naan' jon, ndo' na mats'ia sijnda' jon nn'an na condëe conan'neinhan mañoonchen nnon jñ'oon, chito jñ'oon na mancüixjen na conan'neinhan. ²⁹ Chito tsoñ'engan conduihan nn'an na jñon jonhan ndëe nn'an yo jñ'oon naya 'naan' Cristo. Min chito tsoñ'engan conduihan

nn'an na i'ua jon ts'ian ndëëhan na co'o ncyahin juu jñ'oon naya. Mantyi chito tsoñ'enhan na i'ua jon ts'ian ndëëhan na quinan'manhin nchu vaa itsiquindyi jñ'oon'ñeen. Min chito tsoñ'enhan tyincyaa jon na condëë cont'ahan ncüii cüii nnon ts'ian na tyi'je'quinduihan' ntyja najndë nquehan. ³⁰ Mantyi chito tsoñ'enhan tyincyaa jon na condëë conan'n'manhin nn'an v'i cha'xjen na tots'aa nquii ta Jesús, min chito tsoñ'enhan tyincyaa jon na condëë conan'neinhan mañoonchen nnon jñ'oon. Min chito tsoñ'enhan condëë conan'cüenonhan jñ'oon nchu vaa nin'quitsiquindyi joo jñ'oon'ñeen na conan'nein nan'ñeen. ³¹ Majo' yo mancha'chen n'onho' quitanho' nnon Tyo'ts'on na ntsiquindaa' jon 'o' ncüii nnon ts'ian na njonntyichenhan'.

Ndo' naneihin mantsi'man ndëëho' ncüii nnon na c'onho' na tonnon Tyo'ts'on na juuhan' njonntyichenhan', chintyi joo ts'ianmin'.

13

Njon jndyi tsixuanhan' na quinan've'ngiö nn'an

¹ Min xe na aa condëë matsinën mañoonchen nnon jñ'oon na conan'nein nn'an, na chito jñ'oon na mancüiixjen na matsinëhan', ndo' aa mantyi jñ'oon na conan'nein ángeles, majo' xe na aa tyi'quitsivi'ntyji nn'an, itsijonhan' ntyja njan cha'vijon ncüii xjo na c'uaatohan' oo cha'na ncjo quintsein na c'uaa. ² Ndo' min xe na aa incyaa Tyo'ts'on na condëë mancya jñ'oon na itsi'man jon nnön, ndo' xe na aa condëë mavaa' ts'on tsoñ'en jñ'oon na min'jon tacotsi'man jonhan' ndëë nn'an, ndo' xe aa mavaa' ts'ön tsoñ'en

ntyja 'naan' jon, ndo' min xe aa t'man mavan-tyja ts'ön jon ata ndëe ntscüejndyö najon na min-ntyjee' ntyo' t'man, xe na aa tyi've'nchji nn'an, tyi'quinjon ja. ³ Ndo' mantyi min xe na aa tsoñ'en 'nan na manay'ön, mancyahan' ndëe nanninñen', ndo' ata xe na aa mancyä na nnan'cuee' nn'an ja yo chon, majo' xe tyi'tsivi'ntyji nn'an, min'chjo tyi'quinjon ja.

⁴ Juu ts'an na vi'ntyjii juu nn'an, je'quityioon' ts'on juu yohan. Ts'an na vi'ntyjii juu nn'an, ya ts'anhin yohan, tyi'xe'quitsitëe' ts'on juuhan, tyi'tsis'ahin, tyi'tsiscuhin, tyi'c'oon' ts'on juu na nquii juu taquintyja na t'man conduihin. ⁵ Ya na vi'ntyjii ts'an nn'an, tyiquits'aa juu na cüejnaan' ncüiichen ts'an, tyi'quitsichon juu na quindui 'nan na nt'ue ts'on nquii juu, tyi'tsitoncuu'hin yo nn'an, tyi'itsue juu natyia na cont'a nn'anhin. ⁶ Ts'an na m'aan na vi'nchjii juu nn'an, tyi'c'oon juu na neiin' jndyi juu natyia na cont'a nn'an, majo' neiin' jndyi tsan'ñeen na cotsam'an nn'an ntyja 'naan' juu jñ'oon na mayuu'. ⁷ Ts'an na vi'ntyjii juu nn'an, tyije'qui'tsinin juu ndëe nn'an jñ'oon na tyi'ya ntyjii juu ntyja 'naan' ncüiichen ts'an, ninnquii'chen juu jñ'oon ya na ndyii juu ntyja 'naan' tsan'ñeen, juuhan' ngantyja ts'on juu. Ntyja ts'on juu na yantyichen nc'oon tsan'ñeen na ton-nonchen, ndo' tyi'ndyii juu na minndoo' juu na yantyichen ntquenon tsan'ñeen.

⁸ Juu na vi'nchjii Tyo'ts'on nn'an, tyi'jon quintycüiihan'. Majo' mangüentyja xjen na ntycüii na conan'nein nn'an jñ'oon na itsi'man jon ndëehan, ndo' mantyi ntycüii na conan'nein nn'an mañoon nnon jñ'oon na chito jñ'oon na mancüiixjen na

conan'neinhan. Mantyi juu na covaa' n'on nn'an ntycüii ntyja 'naan'han'. ⁹ Ee joo jñ'oon na covaa' nn'ön, ve' nintan'han', ndo' majo'ntyi ntyja 'naan' jñ'oon na coninncyä, ve' nintan'han'. ¹⁰ Majo' juu xjen na ncüjee' nquii jon na conduihin na quindë condui jon, yajo' juu na ve' nintan'han' ntycüiihan', taje'cantlyichenhan' juuhan'.

¹¹ Xjen na tichjo ja, totsineän cha'xjen ncüii yuchjo, tom'aan' ts'ön cha'na ncüii joo yo'ñeen. Totsitiu cha'xjen joo joo. Majo' neinhin na jndë tque ja, tavijöm'anntyëchën cha'na ncüii yuchjo.

¹² Mannda' vaa na itsijonhan' jaa na m'an nnon tsonnanguevahin. Chjo ro covaa' nn'ön jñ'oon na condyëë. Itsijonhan' ntyja njanhan cha'vijon ts'an na indyiaa' juu nnon yo jnon na tsë nnonhan'. Naneinhin tyi'jndye vaa na mavaa' ts'ön, majo' ndëcyä ncüaa' ya ts'ön cha'xjen na vajnaan' ya Tyo'ts'on ja.

¹³ Ndye nnon min na je'quintycüii na m'aanhan', juu na covantyja nn'ön Tyo'ts'on, yo juu na contyja tycüii' nn'ön na yantlyichen nnc'ön na tonnonchen, ndo' yo nin'juu na itsivi'nchjii jon nn'an, majo' quii' nt'an na ndye nnon nan'min', juu na itsivi'ntyjii jon nn'an, juuhan' njonntyichenhan'.

14

Vaa ncüii na njonntyichen, chito na itsinin ts'an mañoon nnon jñ'oon

¹ Jo' cjoo' ya ya n'onho' na quinan'vengioho' nn'an. Ndo' yo na mancha'chen n'onho' quitanho' nnon Tyo'ts'on na nquii Espíritu Santo

ntsiquindaa' jon ncüii ncüii nnon ts'ian 'naan' jon 'o'. Mat'manntyichen quint'ue n'onho' na nndëe nninncyaho' jñ'oon ndëe nn'an na nt'ue ts'on Tyo'ts'on na quindyehan. ² Ee minnichen ts'an na itsinin juu jñ'oon na vandyahan' yo jñ'oon na mancüiixjen itsinin juu, nnon Tyo'ts'on itsinin juuhan', chito ndëe nn'an ng'e tanin ts'an ivaa' ts'on nin nin'quitsiquindyihan'. Ee ntyja 'naan' nquii Espiritu Santo itsinin juu jñ'oon na min'jon tyi'cotsiquindy Tyo'ts'onhan' nn'an. ³ Majo' juu ts'an na ncyaa jñ'oon ndëe nn'an ntyja 'naan' na nt'ue ts'on Tyo'ts'on na quindyehan, na its'aa tsan'ñeen na nnda' itejndeihan' jooohan na ngaquehin ntyja 'naan' na vantyja n'onhan, ee itsijnda'han' nquenan nchu vaa na ngom'anhan na tonnon jon, ndo' mantyi ntsinjoon'han'hin quityquii' 'nan na coquenonhan. ⁴ Majo' juu ts'an na itsinin mañoonchen nnon jñ'oon na chito jñ'oon na mancüiixjen itsinin juu, xia'ntyi itejndei nquiihin. Majo' juu ts'an na incyaa jñ'oon ndëe nn'an na nt'ue ts'on Tyo'ts'on na quindyehan, juu jñ'oon'ñeen covijnt'uehan' na joo nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Cristo na ngaquehin ntyja 'naan' Tyo'ts'on.

⁵ Ya jndyi ntyji xe ncüii cüii 'o' nndëe nnan'neinho' mañoonchen nnon jñ'oon yo jñ'oon na mancüiixjen na conan'neinho', majo' yantyichen nchji xe na coninncyaho' jñ'oon ndëe nn'an na nt'ue ts'on Tyo'ts'on na quindyehan. Ee juu ts'an na incyaa jñ'oon na nt'ue ts'on jon na quindyee nn'an, t'manntyichen conduihin, chichen juu ts'an na itsinin mañoonchen nnon jñ'oon, xia'ntyi xe na aa ntscüenon tsan'ñeen

jñ'oon nchu vaa itsiquindyi jñ'oon'ñeen cha' ntejndeihan' nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Cristo. ⁶ 'O' ntyjë na vantyja n'onho' jon, xe na nguë na m'anho', ta'nan ntejndeihan' 'o' xe na aa ntsinën mañoonchen nnon jñ'oon. Xia'ntyi ntejndeihan' 'o' xe na aa ntsi'man ndëëho' ncüii jñ'oon na itsi'man xco Tyo'ts'onhan' nnön, oo na ntsi'man ndëëho' jñ'oon na ntejndeihan' 'o' na ncüaa' yantyichen n'onho' jñ'oon' jon, oo xe na aa nninncyä jñ'oon ndëëho' na nt'ue ts'on jon na quindyeho', oo xe na aa ntsi'manntyeçhën ndëëho' nchu vaa na nc'onho' juu natoo' Cristo.

⁷ Min 'nan na cotja' nn'an cha'na tsman flauta oo arpa. Majo' icanhan' na jnda' cüja' ts'anhan' cha' cüaa' n'on nn'an nin son icüja' juu. ⁸ Ndo' mantyi ntyja 'naan sondaro je', xe na aa ncüii ntyjehan tyi'jnda' icüja' juu ndu, tyi'xe'cüaa' n'onhan na ngita' yahan na nc'ohin tyia'. ⁹ Mannda' vaa na itsijonhan' ntyja 'naanho', tyi'xe'cüaa' n'on nn'an jñ'oon na coninncyaho' xe na aa tyi'quinan'neinho' ndëëhan yo jñ'oon na mancüiixjen ngiohan. Ee xe na ndicüaa' n'onhan jñ'oon na conan'neinho' ndëëhan, ntsijonhan' ntyja 'naanho' cha'vijon na conan'xuaatoho' nnon jndye. ¹⁰ Jñ'oon na mayuu' jndye nnon jñ'oon min na covejndyo na conan'nein nn'anhan' nnon tsonnangue. Ndo' ncüii cüiihan', jnda' nchu vaa itsiquindyihan'. ¹¹ Majo' ya na ndicüaa' ts'ön jñ'oon na itsinin ncüiichen ts'an, tonnon tsan'ñeen itsijonhan' ja cha'vijon ts'an na ve' venon ya, ndo' majo'ntyi itsijonhan'hin yo ntyja njan. ¹² Ntyji na nt'ue jndyi n'onho' na nquii Espíritu Santo ntsiquindaa' jon ncüii cüii nnon ts'ian

na quint'aho', ndo' ng'e na nnda', icanhan' na cjoo' n'onho' na nninncyaa Tyo'ts'on na nnt'aho' ncüii cüii nnon na ntejdeihan' nque nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Cristo cha' ngaquehan ntyja 'naan' jon.

¹³ Yajo' xe ncüii 'o' na ntsinin juu mañoonchen nnon jñ'oon ndëë ntyjeho' na chito jñ'oon na mancüixjen itsinin juu, can juu nnon Tyo'ts'on na ncyaa jon na nndëë ntscüenon juu 'nan na itsiquindyi juu jñ'oon'ñeen cha' cüaa' n'on nn'anhan'. ¹⁴ Ee xe na aa matsinën nnon Tyo'ts'on yo mañoon nnon jñ'oon, mayuu' matsinën nnon jon yo ñuan njan, majo' min'ncüii ts'an tyi'quitejdeihan'. ¹⁵ Ng'e na nnda', ndö vaa nts'a, ntsinën nnon Tyo'ts'on yo ñuan njan ndo' mantyi yo na mavaa' ya ts'ön nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na matsinën. Ngita ja alabanzas yo ñuan njan ndo' mantyi yo na mavaa' ya ts'ön nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na mata. ¹⁶ Ee xe ncüii 'o' itsit'maan' juu Tyo'ts'on yo mañoon nnon jñ'oon, ndo' jo' m'aan ncüiichen ts'an na ndicüaa' ts'on juu jñ'oon na matsinin', 'u' min na taquinjon' na tyincyaa' naya Tyo'ts'on, majo' itscu'han' na ntcán juu nnon jon na quindui 'nan na macan', ng'e tataa' ts'on juu jñ'oon na sinin'. ¹⁷ Nts'aahan' na taquinjon' na tyincyaa' naya Tyo'ts'on, majo' tana tejdeihan' juu tsan'ñeen na ngaquehin ntyja na vantyja ts'on juu. ¹⁸ Mancya naya Tyo'ts'on na ncyaa jon na majndyentyi jñ'oon matsinën yo mañoon nnon jñ'oon, chinchen cha'xjen na conan'nein nqueho'. ¹⁹ Majo' juu xjen ya na m'an ja quii' nt'an nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' Cristo, yantyi nchji na nin'on 'ndyo jñ'oon na ntsinën ndëëhan na

ntejdeihan'hin na ngaquehan ntyja 'naan' jon, chito na ntsinën nqui min jñ'oon na mañoonchen nnon jñ'oonhan'.

²⁰ 'O' ntyjē na vantyja n'onho', juu na covaa' n'onho' ntyja 'naan' jñ'oonva', c'onho' cha'na nn'an na jndē tque, chito cha' yotsca. Majo' ya na nin'quenhan' xjen 'o' na nin'quint'aho' 'nan tyia, quitsantjaho' cha'na cont'a yoquijndē.

²¹ Ee nacjoo' jñ'oon' Tyo'ts'on vaa jñ'oon na itsohan': "Yo nn'an na jnan mañoon ndyuaa na conan'neihin mañoon nnon jñ'oon, yo jñ'oon jndyue joochan ntsinën ndëë nanmin. Majo' min na nda', tyi'xe'quitquenhin cüenta."

Mannda' vaa na itsiquindyi juu jñ'oon'ñeen na sinin Isaiás. ²² Incyaa Tyo'ts'on na ntsinin ncüii ts'an jñ'oon na chito jñ'oon na mancüiixjen tsinin juu. Juu ts'ian'ñeen tsixuanhan' jn'aan tondëë nque nn'an na tyi'covantyja n'onhan jon. Majo' ya na nninncyaa ts'an jñ'oon na nt'ue ts'on jon na quitejdeihan' nn'an na vantyja n'onhan jon, juu ts'ian'ñeen tsixuanhan' jn'aan tondëë nan'ñeen, chito ndëë nn'an na tyi'covantyja n'on. ²³ 'O' na conduiho' tmaan' cüentaa' Cristo, quinan'tiuho' na nin 'nan nts'aahan' xe juu xjen na covatjonho' na conan't'maan'ho' jon, ndo' ncüii cüiio' ngita'ho' na conan'neinho' mañoonchen nnon jñ'oon na chito jñ'oon na mancüiixjen na conan'neinho'. Ndo' juu xjen'ñeen xe na aa ngaquee' ncüii ts'an na tyi'covaa' ts'on juu jñ'oon' Tyo'ts'on, oo na tyi'covantyja ts'on juu jon, ndo' na nndyii juu na nda' vaa na conan'neinho', ¿Aa chi ncüji' juu cüenta na jndē tinan' 'o'? ²⁴ Majo' xe juu xjen na coninncyaho'

jñ'oon' Tyo'ts'on, ndo' ngaquee' ncüii ts'an na m'anho' na tyi'covaa' ts'on juu jñ'oon' jon oo na tyi'covantyja ts'on juuhin, nts'aahan' na ntsityiahan' nchjii juu ntyja 'naan' jnaan' juu, ee jñ'oon na conan'neinho' ntsi'manhan' nnon juu na vaa jnaan' juu. ²⁵ Juu xjen'ñeen tsoñ'en 'nan natyia na m'aan quii' ts'on tsan'ñeen na ve'nty'iu, ntsiquinaan jñ'oon'ñeehan', yajo' ntconxtye juu na ntsit'maan' juu Tyo'ts'on ndo' ncüji' jndyoyu juu na mayuu' nquii jon m'aan jon yo 'o'.

Quint'aho' tsoñ'en na ntejdeihan' ntyjeho' na vantyja n'on

²⁶ 'O' ntyjê, juu xjen na covatjonho' na conan't'maan'ho' juu Cristo, ndö vaa na chuhan' na quint'aho'. Ncüii ntyjeho' quitejdei jon yo alabanzas, ncüiihan nninncyaa jon jñ'oon na si'man Tyo'ts'on quii' ts'on juu. Ncüiichenhin ntsinin jon ncüii jñ'oon xco na si'man Tyo'ts'on nnon jon. Ncüiichenhin ntsinin jon mañoon nnon jñ'oon na tyincyaa Espíritu Santo nnon jon, yo na quitscüenon jon nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon'ñeen. Tsoñ'en ts'ianmin' quint'aho'han' cha' quitejdeihan' na ngaque ntyjeho' na vantyja n'onhan jon. ²⁷ Ndo' xe na aa m'aan nin juu na ntsinin mañoonchen nnon jñ'oon na chito jñ'oon na mancüixjen na itsinin juu, xia'ntyí ve oo ndye ts'an na ntsinin, ncüii ncüiihan nnan'neihan. Ndo' mantyi icanhan' na m'aan nin juu na quitscüenon juu jñ'oon'ñeen cha' cüaa' n'on nn'an nchu vaa na itsiquindyihan'. ²⁸ Majo' xe na aa tanin juu na nndëë ntscüenon juu jñ'oon'ñeen, yajo' tyi'ntsinin juu quii' nt'an

nn'an na tětjonhan na conan't'maan'hin Tyo'ts'on, ve' quitsinin juu quii' ñuan 'naan' juu ndo' yo nnon Tyo'ts'on. ²⁹ Ninve oo ninndye ts'an quinan'neinhan jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an ndo' tsoñ'enho' quitquenchenho' cüenta juu jñ'oon na coninncyä nan'ñeen, na aa itsijonhan' juuhan' cha'xjen jñ'oon jndyoyu na jndë macondyeho'. ³⁰ Ndo' xe na aa ntsi'man Tyo'ts'on ncüii jñ'oon xco nnon ncüii ts'an na vaquityen jo', yajo' juu tsan na incyaa jñ'oon, cje ro quitsindë juu jñ'oon cha' mantyi ntsiquinaanhan' na ntsinin ncüiichen tsan'ñeen. ³¹ Tsoñ'enho' na vaa jñ'oon na nt'ue ts'on Tyo'ts'on na nninncyaho' ndëë ntyjeho', ya xe na aa ncüii ro cüiiho' nnan'neinho' ndëëhan cha' tsoñ'enhan nndëë ncüaa' n'onhan nchu vaa na itsi'man jon ndëëhan, ndo' na nnda' ngaqueho' na vantyja n'onho' jon. ³² Ndo' joo nn'an na coninncyä jñ'oon' Tyo'ts'on, xe na aa nnon ncüiichen ntyjehin ntsi'man jon jñ'oon na nt'ue ts'on jon na quindyë nn'an, nquii ts'an na sinin jndyee, ndëë ntquen nquiihin xjen na ntsichen juu 'ndyo juu. ³³ Quint'aho' cha'xjen na matsjö ee nquii Tyo'ts'on juu ts'ian na its'aa jon, tyi'quijñ'eenhan'. Nquii jon its'aa jon ncüii cüii nnon na itejndeihan' nn'an.

Jaa na condui ncüii cüii tmaan' nn'an cüentaa' Cristo, mandö vaa na nt'ue ts'on jon na quint'aha. ³⁴ Xjen na covatjon nn'an na conan't'maan'han Cristo, tyi'cüanaan na ncüii tsanscu nc'oon juu na tonnon, tyi'cacüja'han' na nnan'neinhan xjen'ñeen. Icanhan' na c'onhan nacje 'naan nnonhan cha'xjen juu jñ'oon na conan'y'on nn'an Israel na iquenhan' xjen. ³⁵ Ndo' xe na

aa vaa jñ'oon na nin'cüaa' n'on nanntcu na m'an jo', vi na jndë sque ntcüe'han nt'aahan, jo' quita'xee'han ndëë nnonhan. Ee tyi'quichuhan' na ncüii tsanscu na ntsinin juu xjen na covatjon nn'an na conan't'maan'hin Cristo.

³⁶ ¿Aa tyi'quintjo ngioho' yo jñ'oonva'? Icanhan' na cañjoon' n'onho' xjen na tye' na coninc'uaa jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on, chito quii' nt'anho' jnan juu jñ'oon'ñeen. Min chito xia'ntyi ninnqueho' na jndë ty'onho' cüentahan'. ³⁷ Xe na aa ndyii' ncüii 'o' na icüji' juu cüenta na i'ua Jesús ts'ian nnon juu na incyaa juu jñ'oon' Tyo'ts'on, oo vaa ncüii nnon ts'ian na nquii Espíritu Santo itsiquindaa' jonhin, jo' chuhan' na quitsi'man tsan'ñeen na juu jñ'oonva' na jndë tsjö, juuhan' conduihan' jñ'oon 'ndyo nquii jon na conduihin na itye'ntjon jon jaa. ³⁸ Majo' xe na aa tyi'quitsijñ'oon' tsan'ñeen jñ'oonva', min tyi'nan'jñ'oon'ho' yo ntyja 'naan' juu.

³⁹ Jo' 'o' ntyjë, quitquen yantyiho' na ninncyaho' jñ'oon ndëë nn'an na nt'ue ts'on Tyo'ts'on na quindyehan, min tyi'ngitë'ho' nn'an na conan'neinhan mañoon nnon jñ'oon na chito jñ'oon na mancüiixjen conan'neinhan. ⁴⁰ Majo' ya na covatjonho', nchu' quint'aho' tsoñ'en yo cha'xjen na chuhan'.

15

Jñ'oon na mayuu' na tando' xco Cristo

¹ Nanein, 'o' ntyjë, nt'ue ts'ön na cañjoon' n'onho' juu jñ'oon naya na toninnnya ndëëho' na ty'onho' cüentahan' xee'ñeen, ndo' na ntyja 'naan'han' na contjotyenho' na vantyja n'onho'

xjen nein. ² Ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen na tonincya ndëëho', itsin'man Tyo'ts'on ñuaanho' xe na aa tyi'cotji ntcüe'ho' ntyja 'naan'han'. Majo' xe na aa tyi'xoncüee' n'onho' na tentyja n'onho'han', yajo' nts'aahan' na ve' jn'aan.

³ Ndö ro jñ'oon na t'manntyichen tsixuanhan' na si'man Tyo'ts'on nnön ndo' totsimanhan' ndëëho'. Juu jñ'oon'ñeen itsiquindyihan' na tue' Cristo ntyja 'naan jnan tsoñ'en jaa cha'xjen juu jñ'oon' Tyo'ts'on na tondui itsiquindyihan', ⁴ Na ty'iu nn'anhin, ndo' xee na jndë ndye tyincyaa Tyo'ts'on na vando' xco jon cha'xjen juu jñ'oon' jon na tondui na itsiquindyihan'. ⁵ Jndë jo' tityincyoo'hin nnon Pedro, ndo' ndëcyä ndëë nque nn'an ncho've na t'ua jon ts'ian 'naan' jon ndëëhan. ⁶ Jndë jo' tenon 'on ciento nn'an na vantyja n'onhan jon, tityincyoo'hin ndëë nan'ñeen na ninvi xjen. Jndyentyi nan'ñeen ninvaa vando'han xjen neinhin majo' ñ'enhan na jndë tjë. ⁷ Jndë jo' tityincyoo'hin nnon juu Santiago, ndo' jndëcyä tityincyoo'hin ndëë tsoñ'en nn'an na t'ua jon ts'ian ndëëhin na totsay'onhan jñ'oon naya 'naan' jon ndëë nn'an.

⁸ Ndo' na mats'iañ'en, mantyi tityincyoo'hin nnön. Itsijonhan' ntyja 'naan' ja cha'vijon ncüii yujnt'a na ve' jndui'. ⁹ Ee ntyja 'naan tsoñ'en nan'ñeen na tji jon na t'ua jon ts'ian 'naan' jon ndëëhin, min tyi'quitsixuan na ndue nn'an na condui ja ts'an na i'ua jon ts'ian'ñeen nnön ng'e tonty'ë nn'an na conduihan tmaan' cüentaa' nquii Tyo'ts'on. ¹⁰ Majo' ng'e juu naya na condui jon, jo' na i'ua jon ts'ianva nnön, min tyi've'jn'aan na s'aa jon na nnda' yo ja. Ng'e ntyja 'naan'

juu naya'ñeen, jo' mat'manntyichen na matsichön quityquii' ts'ianva, chito nque nn'an na tji Cristo na t'ua jon ts'ian ndëëhan na cotsay'onhan jñ'oon naya 'naan' jon ndëë nn'an. Majo' chito ncö mats'ahan', xia'ntyi ntyja 'naan' juu naya na con-
 duí Tyo'ts'on, jo' na condëë mats'ahan'. ¹¹ Majo' tanin, nin juu ts'an na incyaa jñ'oon, aa ja ndo' aa joohan, ninncüixjen jñ'oon na coninncyá, ndo' majuu jñ'oonva' na covantyja n'onho'.

Nta'ndo' xco nn'an na jndë tjë

¹² Coninncyá jñ'oon na vando' xco Cristo vi na jndë na tue' jon. Majo' ñ'en ntyjeho' na conduehan na joo nn'an na jndë tjë taxe'quita'ndo' xcohan. Ndo' na nnda', cochue' n'onhan na m'aa' n'onhan. ¹³ Ee xe na aa tyi'yuu' na nta'ndo' xco nn'an na jndë tjë, yajo' min nquii Cristo ta'nan tando' xco jon. ¹⁴ Ndo' xe na aa tyi'covando' xco jon, yajo' juu jñ'oon na coninncyá, ve' jn'aanhan' ndo' mantyi ve' jn'aan na covantyja n'onho'hin. ¹⁵ Ndo' chito xia'ntyi jo', mantyi joo jñ'oon na cotjí' jndyoyú na condué na tyincyaa Tyo'ts'on na vando' xco Cristo, covityincyoo' jndyoyu na conan'vi'nn'án xe na aa mayuu' na tyi'quita'ndo' xco nn'an na jndë tjë. ¹⁶ Ee xe na aa tyi'yuu' na incyaa Tyo'ts'on na cota'ndo' xco nn'an na jndë tjë, yajo' min nquii Cristo tyí'cüando' xco jon. ¹⁷ Ndo' xe aa tyí'cüando' xco jon, yajo' ve' jn'aan na vantyja n'onho' jon, ninvaa nan'xuanho' na jndë tsu ñuaanho' ng'e yo jnan. ¹⁸ Ndo' na nnda', mantyi xe na aa tyí'cüando' xco nquii Cristo, itsiquindyihan' na joo nn'an na tovantya n'onhan jon ndo' na jndë tjëhin, jndë tsu ñuaanhan. ¹⁹ Ee xe ve' xia'ntyi

xjen na cota'nt'ö yo si'ts'o njanhan na incyaahan' na t'man qui nn'ön Cristo, condui jaa nn'an na nty'iantyichen na tsoñ'en nn'an.

20 Majo' jñ'oon na mayuu'ntyichen na jndë vando' xco Cristo na tue' jon, ndo' ng'e juu jon tando' xco na vejndyee, tsi'man nquiihan' ndëehë na mantyi mangüentyja xjen na nninncyaa jon na nta'nt'ö xcö vi na jndë tjë. 21 Ee cha'xjen ntyja 'naan' nquii Adán covje tsoñ'en nn'an, mantyi ntyja 'naan' nquii Cristo tsoñ'en nn'an na vantyja n'on jon nta'ndo' xcohin. 22 Joo nn'an na nan'xuanhin tsjan 'naan' Adán na jndyocahan', tsoñ'enhan covjehan. Mannda' vaa na itsijonhan' yo tsoñ'en nn'an na vantyja n'on Cristo, nta'ndo'xcohin yo si'ts'o 'naanhin. 23 Ndö vaa na sijnda' Tyo'ts'on ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen, navejndyee tyincyaa jon na ta'ndo' xco Cristo, ndëcya ya na ncüjee' ntcüe' jon, jaa na condui cüentaa' jon, nta'nt'ö xcö. 24 Jo' juu xjen'ñeen ntycüii tsonnangue. Ndo' vi na jndë sityuui' jon tsoñ'en nnon na cotoxen, yo min'cya ro na t'man condui, min ángeles, min nn'an na conan'vehan nacjoo' Tyo'ts'on, juu na t'man na conduihin na itye'ntjon jon tsoñ'en, nninncyaa jonhan' nt'ö tye jon. 25 Ee condui jon na co'xen jon ata nguee' xjen na nquii Tyo'ts'on ncju'cje jon tsoñ'en na conan'vehan nacjoo' Cristo. 26 Juu na its'aa na covje nn'an, v'ii' ts'onhan' jaa. Na mats'ia juu najndeí na tsixuanhan', nquii Tyo'ts'on ntsityuui' jonhan'. 27 Ee na xjen neihin juu na iquen jon xjen, jndë tyincyaa jonhan' nt'ö nquii jnda jon, cha' nditquehin ndëë tsoñ'en. Vaa jñ'oon'

jon na jndui na itsiquindyihan' na iquen jon tsoñ'en nacje 'naan' nquii Cristo. Majo' ya na itso jñ'oon'ñeen na nnda', itsi'man jndyoyuhan' na tyi'cy'oonhan' nquii Tyo'ts'on na nquii jon tquen jon tsoñ'en nacje 'naan' Cristo. ²⁸ Ndo' vi na mats'iañ'en, xjen na jndë tantjon Cristo tsoñ'en joo na conan'vehan nacjoo' jon, yajo' manquii tyi jon na conduihin jnda Tyo'ts'on, nc'oon jon nacje 'naan' tye jon, ndo' na nts'aa jon na nnda', nquii Tyo'ts'on ntquenhan'hin na taquintya na t'man conduihin.

²⁹ Majo' xe na aa mayuu' na tyi'xe'quita'ndo' xco nn'an na jndë tjë, yajo' ve' jn'aan na cont'ë nn'an ntyja 'naan nt'oo. Ee xe na aa tyi'yuu' na nta'ndo' xco nn'an, tayuu jnt'ue na cont'ëhin ntyja 'naan nque nt'oo'ñeen. ³⁰ Ndo' mantyi nguë, xe tyi'xe'quita'ndo' xco nn'an, ve' jn'aan na mancha'chen xjen na nc'õn na m'an 'nan na toncuu' nacjõ. ³¹ Nën jndyi na 'o' vaqueho' ntyja 'naan' ta Jesús. Ng'e na nnda', tyi'quity'i cüenta min na 'io 'io nin'quitscúee'han' ja. ³² Nn'an ntjoohin tsjoon Efeso, t'man navi' na jnt'ahin ja. Juu navi'ñeen, it-sijonhan' juuhan' cha'vijon na t'ui ja yo quioo' vje. Majo' ta'nan naya njan na nnda' tquenön xe na aa mayuu' na tyi'je'quita'ndo' xco nn'an na jndë tjë. Ee xe na aa tyi'yuu'han', yantyi na quint'aha cha'na juu jñ'oon na condue nn'an: “Cüa 'o', ntcü'a ndo' ncüë chjo ee 'io cha mancüjehë.”

³³ Tyi'ninncyaho' na joo jñ'oonmin' na condue nn'an nnan'vi'nn'anhan' 'o'. Ee mantyi vaa ncüiichen jñ'oon na conduehan: “Juu xjen na conan'jõn yo nn'an na mancüiixjen cont'a 'nan natyia, ntsityuii'han' joo ts'ian ya na tui

jndyihî na cont'a.” ³⁴ C'oon' ya ya n'onho' na quinan'tiuho' ndo' quint'aho' cha'xjen na chuhan'. Quitsacüentyjee'ho' na conan'tjaho', ee ñ'enho' ninvaa m'anho' na të' nquenho' ntyja 'naan' nquii Tyo'ts'on. Matsjö na nnda' cha' quitscüejnaan' jndyihan'ho'.

Ndö vaa na nnan'xuan si'ts'o 'naan nn'an vi na jndë ta'ndo' xcohan

³⁵ Nts'aahan' na m'aan nin juu na tyi'cantlya ts'on juu na joo nn'an na jndë tjë, na nta'ndo' xcohan na ngüaxee' juu: “Nque nn'an na jndë tjë, ¿Nchu vaa nts'aahan' na nta'ndo' xcohin? Ndo' juu si'ts'o xco 'naanhin, ¿Nin ncüii nnon na nnan'xuanhan'?” ³⁶ Tsan' 'u' na nnda' vaa mavaxe'. 'Nan tsjan na nnon' ts'an, nquiihan' cha'vijon ngue'han' quii' ts'o, jndahan', juuhan' co'on. ³⁷ Chito ts'oon jnt'a na inon' ts'an, juu 'nan tsjan na nnon' ts'an, tanin aa ntquen trigo ndo' aa nnan. ³⁸ Majo' vi na jndë jnon' ts'anhah', nquii Tyo'ts'on ncyaa jon na cuaahan' cha'xjen na nt'ue ts'on nquii jon, ndo' ncüii cüii nnon 'nan tsjan, ma-jnda' na sijnda' jon nchu vaa vaa ntyja 'naan'han'. ³⁹ Ncüii cüii nnon sits'o, covejndyo na tsixuanhan'. Ee joo si'ts'o 'naan nn'an, tyi'cüejonhan' yo si'ts'o 'naan quioo'. Ee ncüii nnon si'ts'o na nan'xuan nn'an, ndo' si'ts'o nan'xuan quioo' na ma'ntyja, vandyah'an', ndo' quioo' na m'aan quii' ndaa, mañoon nnon si'ts'o nan'xuan joo o'. ⁴⁰ Mantyi 'nan na m'aan na tondye, tyi'cüejonhan' yo 'nan na min nnon tsonnanguévahin. 'Nan na min na tondye, ncüii nnon na nancoo' na

nan'xuanhan', ndo' joo 'nan na min nnon tsonnanguevahin, vandyá' na nancoo' nan'xuanhan'.

⁴¹ Juu ndo'cüjioon' covejndyo ntyja na quixueehan' yo juu na quixuee na tsixuan chi', ndo' mantyi vandyá' na quixuee ncjuu. Ndo' nque ncjuu covejndyo na quixueehan' yo ntyjehan'.

⁴² Mannda' vaa na itsijonhan' juu si'ts'o na nnan'xuan jaa xjen na nta'nt'ö xcö. Juu xjen na vanty'iu ts'oo quii' tyuaa, conduihan' 'nan na ngitö', majo' ya na ngüando' xcohan', ntsixuanhan' ncüii na tyi'je'cüi'ndaa' nnda'han'. ⁴³ Juu si'ts'o 'naan' ts'an na vanty'iuhan', min'chjo tyi'njon tsixuanhan'. Majo' ya na ngüando' xcohan' ntsixuanhan' ncüii najndeí ndo' na nancoo'. ⁴⁴ Si'ts'o na nganty'iu tsixuanhan' ntyja 'naan' tsonnangueva, majo' juu si'ts'o na ngüando' xco ntsixuanhan' ntyja 'naan' nquii Espíritu. Ng'e m'aan si'ts'o na tsixuanhan' ntyja 'naan' tsonnangueva, ndo' mantyi m'aan si'ts'o na tsixuanhan' ntyja 'naan' Espíritu.

⁴⁵ Vaa jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsohan': "Adán, tsan na tqen jndyee Tyo'ts'on, s'aa jon na ts'an na vando' tsan'ñeen."

Nnda' vaa itsiquindyí jñ'oon'ñeen. Tëca ndyu ndo' sijnda' Tyo'ts'on na ncüjee' ncüiichen ts'an cha'xjen na tom'aan jndyee juu Adán, jo' nquii Cristo. Vandyá' conduihin yo Adán, ee ncyaa jon na cota'ndo' nn'an tonnon Tyo'ts'on ng'e cüejon conduihin yo nquii jon. ⁴⁶ Navejndyee cota'nt'ö ntyja 'naan' juu tsonnangue, ndo' na jndë ve ntyja 'naan' nquii Tyo'ts'on. ⁴⁷ Juu tsan na tom'aan jndyee, sia jonhin yo ts'o, majo' tsan na conduihin Adán na jndë ve, jo' nquii ta Jesús, jnan jon

quiñoon'ndue. ⁴⁸ Nque nn'an na nan'xuan ntyja 'naan' tsonnangue, itsijonhan'hin cha'na nquii Adán na sia Tyo'ts'onhin yo ts'o. Majo' nque nn'an na nan'xuanhan ntyja 'naan' quiñoon'ndue, itsijonhan'hin cha'na nquii Jesús na jnan jon jo'.

⁴⁹ Ndo' juu si'ts'o njanhan na itsijonhan' juuhan' cha'xjen juu si'ts'o na totsixuan Adán, mantyi mannda' vaa ntsijonhan' jaa cha'na nquii jon na jnan quiñoon'ndue.

⁵⁰ 'O' ntyjë, ndö vaa na matsjö ndëëho', joo si'ts'omin na conduihan' si' ndo' neon', tyi'je'quindëë nnan'jonhan' ntyja 'naan' na itye'ntjon Tyo'ts'on, min 'nan na cotö' tyi'je'quindëë ntsijonhan' juuhan' yo 'nan na tyi'je'cüi'ndaa'. ⁵¹ Nt'ue ts'ön na cüaa' ya n'onho' ncüii jñ'oon na tyi'condye nn'an ntyja 'naan'han'. Tyi'tsoñ'en jaa ncüjë, majo' ninjonto ntsiñoonhan' juu si'ts'o njanhan, ⁵² Cje ro na nndui na nda' cha'xjen na nchoon' ts'an, juu xjen na nninc'uaa ndu na mats'ia, ee nninc'uaa ndu 'naan' Tyo'ts'on. Juu xjen'ñeen nque nn'an na jndë tjë ntando' xcohin na tyi'jon vi ncüje nnda'han, ndo' si'ts'o njanhan ntsiñoon jonhan'. ⁵³ Ee juu si'ts'o njanhan na covjehan' na cotö'han', icanhan' na nninñoonhan' ndo' ntscüequenhan' juuhan' si'ts'o xco, ndo' vi jndë na tui na nnda', tyi'jon cüi'ndaa' nnda'han', ninnquii'chen nnan'xuan na tyi'quintycüii na cota'nt'ö. ⁵⁴ Ndo' juu na its'aa na cotö' si'ts'o njanhan, vi jndë tenoon' na nnda' iquenonhan', min tyi'xe'cüje nnda'han'. Juu xjen'ñeen ntsiquindëhan' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsohan': "Jndë s'aa Tyo'ts'on na cacüentyjee' na covje nn'an. Jndë sityuii' jon juu

na its'aa na covjehan. ⁵⁵ Naneinhin tyi'je'quindëe ngüantjonhan' yo jaa. Naneinhin juu najndei na tquenhan' xjen 'naan'han' na tovjë, jndë tyuui'han'.”

Jñ'oon'ñeen nnda' vaa itsiquindyihan'. ⁵⁶ Juu jnan na nan'xuan, its'aavi'han' jaa na covjë, ndo' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na ico'xenhan', itsijnda'han' na conan'xuan jnan. ⁵⁷ Majo' ncyaa ya jndyi ta Tyo'ts'on. Nquii jon ncyaa jon na condëe na cotantjõn yo juu na its'aa na covjêhë ng'e nquii ta Jesucristo na conduihin ityentjon jon jaa.

⁵⁸ Mang'e jo', 'o' ntyjë na vi'ntyji jndyi ja 'o', ng'e na nnda' vaa, quintjotyenho' ntyja 'naan' na vantyja n'onho' Cristo. Min'ncüii nnon tyi'ninncyaho' na ntsits'iihan' 'o' ntyja 'naan' jo'. Cjoo' ya ya n'onho' na quint'aho' ts'ian na i'ua ta Jesús ndëëho', ng'e mangio jnda'ho' na tyi've'jn'aaan na cotyentjonho' nnon jon.

16

S'on na conan'tjonhan na nta'ñoon'han' ntyjehin na vantyja n'on Cristo

¹ Jndë scüenõn jñ'oon ndëe ntyjëehë, tmaan' nn'an na conan't'maan'han ta Jesús na m'anhin ndyuaa Galacia. Nnon tson'ñeen tsjõ ndëëhin nchu vaa na quint'ahin na conan'tjonhin s'on na ntejndeihan' nn'an na icüji Tyo'ts'on na conduihan cüentaa' nquii jon. Ntyja 'naan joo s'on na conan'tjonho' na nta'ñoon'ho' ntyjëehë na m'anhin ndyuaa Judea, manincüajon quint'aho' cha'xjen na tsjõ ndëe nan'ñeen. ² Tyi'ncüii xuee nuinco', ncüii ro ncüiho' quinan'veho'

xi' ncüii nchu xjen na tantjonho' suana na ntycüii. Tyi'nan'quitsuho' juuhan', yajo' juu xjen na nguë nnt'a quii' nt'anho', tyi'xe'canhan' na nnan'tjonho' xoquitu' ee joo s'on'ñeen jndë vaa cjehan'. ³ Yajo' xjen na nguë na m'anho', quindueho' nnön nin joo vendye ntyjeho' na cotjiho' na ngoy'onhan joo xoquitu'ñeen ndëë ntyjëähë na jñen' jndyihin na m'anhan Jerusalén. Ndo' ja ncüji tson na ngoy'onhan ndëë ntyjëähë nan'ñeen cha' ncy'onhan cüentahan. ⁴ Ndo' xe na aa mantyi icanhan' na ncjö, nc'ohan yo ja.

Itsijnda' Pablo na vjaquindyiaa' nnda' jon nn'an Corinto

⁵ Ndo' vi na jndë tenön ndyuaa Macedonia, yajo' ngüenön nnt'a na m'anho' tsjoon Corinto. ⁶ Ndo' nndëë nts'aahan' na ntjo ja yo 'o' cüantyi ro xuee, oo ata ninvaa ngueetein, ndo' ya na ndëcya, nndëë ntejndeiho' ja ya na jndë tijnda' va ntyja na ncjö. ⁷ Ee tyi'quits'aahan' ts'ön na ve' ngüenön ntyja na nty'ia 'o'. Ee matsitiu na mavio chjo ntjo ja yo 'o' xe na aa nquii jon na itye'ntjon jon ja nt'ue ts'on jon na nnda'. ⁸ Majo' ntjontyichen ja ntjoohin Efeso ata nguee' nguee Pentecostés. ⁹ Ee t'man vaa na itsiquinaanhan' na mats'a ts'ian 'naan' ta Jesús tsjoonvahn ee jndye nn'an nin'quindyehin jñ'oon na mancyä, majo' majndye nn'an conan'chonhin na nin'quitë'hin ja na mats'a ts'ianva.

¹⁰ Majo' xe na aa nguee'non juu Timoteo na m'anho', cy'onho' cüentahin yo na neinho' cha' tyi'nc'oon jon na chjoo' ts'on jon viochen xjen na m'aan jon quii' nt'anho', ee itye'ntjon jon nnon ta Jesús cha'xjen na mats'a. ¹¹ Ndo' min'ncüiiho'

tyi'nt'aho' na tyi'quinjonhin. Xjen na nndui' ntcüe' jon quii' nt'anho' na nndyo ntcüe' jon na m'an ja, quitejndeiho'hin 'nan na icanhan'hin. Minnt'ö na ncüjee' ntcüe' jon ntjoohin yo joo ntyjëéhë na nninncyo yohin.

¹² Majndye jnda jndë tsjö nnon juu ntyjëéhë Apolos na juu xjen na co'ontcüe' ntyjëéhë na m'anho' na cja jon yohan, na caquindyiaa' jon 'o', majo' tyi'quits'aahan' ts'on jon na ncja jon na ninñoon'. Ncja jon ya na nninncyaaahan' xjen.

Ncyaa Pablo ts'on 'naan' jon ndëéhan

¹³ Quitquen ya yaho' cüenta nchu vaa na cot-sam'anntyichenho'. C'oon'tyen n'onho' na vantyja n'onho' Cristo. C'onho' na conan'xuanho' ñuaanho' ng'e na conduiho' cüentaa' Tyo'ts'on. Quinan'chonntyichenho' na m'anho' ntyja 'naan' jon. ¹⁴ Ndo' tsoñ'en na cont'aho', quinan'manho' na conan'vengioho' nn'an.

¹⁵ 'O' ntyjë na vantyja n'onho' Jesús, mangioho' na ninvaa ndyuaa Acaya, nquii Estéfanos yo nn'an vaa' jon, joohan tentyja jndyee n'onhan Jesús. Ninncüii cotquenhan na cotejndeihan nn'an na vantyja n'on jon. ¹⁶ 'O' ntyjë, matsiqui'man' ja 'o' na quitquenyaho' cüenta jñ'oon na conan'man nan'ñeen ndëého', joohan ndo' mantyi nque nn'an na conan'jonhan ts'ian 'naan' ta Jesús yohan.

¹⁷ Nën jndyi na jndë tyjee'non juu Estéfanos na m'an ja yo Fortunato yo nin'Acaico, na jndë squehin ntjoo, itsijonhan' ntyji cha'vijon na mantyi'ia ndëë nqueho' na tycya m'anho' Corinto. ¹⁸ Ee ntyja 'naanhan icüji'han' na jndye nnon na tom'aan' ts'ön ntyja 'naanho' ndo' mantyi na jndye

vaa tom'aan' n'onho' jñ'oon na jnan'cüanonho' na m'an. Nque nn'an na nan'xuan cha'na joohin, ninngui'chen quint'aho' na njonhin.

¹⁹ Nque ntyjêêhë ncüii cüii tmaan' na vantyja n'onhan Jesús na m'anhin ntjoohin ndyuua Asia, coninncyahin ts'on 'naanhan ndêêho'. Mantyi juu Aquila yo scuu' jon Prisca, jndye ts'on coninncyahin ndêêho' yo xuee' ta Jesús, ndo' mantyi juu tmaan' nn'an na covatjon v'aahan. ²⁰ Tsoñ'en ntyjêêhë na m'an ntjoohin coninncyahin ts'on 'naanhin ndêêho'. Juu xjen na covatjonho' yo ntyjeho' na vantyja n'on, quitanho' ndueehin na nninncyaho' ts'on joohin.

²¹ Mancö Pablo macüji xuë nnon tsonvahin na mancya ts'on njan ndêêho'.

²² Minninchen ntyjeho' na tyi'njon ta Jesús ntyjii juu, cju'vi' ta Tyo'ts'onhin. Cje ro nndyo' nnda' ta Jesús.

²³ Quityio ta Jesucristo jn'aan na tsoñ'enho'.

²⁴ Juu na vi'ntyji ja 'o' ng'e Cristo Jesús, c'oonhan' yoho'.

Jn'oon xco na tqwen tyo'ts'on
New Testament in Amuzgo, San Pedro Amuzgos
(MX:azg:Amuzgo, San Pedro Amuzgos)

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amuzgo, San Pedro Amuzgos

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amuzgo, San Pedro Amuzgos [azg], Mexico

Copyright Information

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amuzgo, San Pedro Amuzgos

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
d8a54041-81ce-5bdf-9060-152f7eb71dc8